

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

До захисту допустити:
Завідувач кафедри

Світлана МАКАРЕНКО
«21» листопада 2025 р.

**«СПЕЦИФІКА ВПЛИВУ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ
НА МОВЛЕННЄВИЙ РОЗВИТОК
ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ»**

Кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта. Інклюзія»
Максимчук Анастасії Олександрівни

Науковий керівник: **Крутий К. Л.**,
докторка педагогічних наук, професорка
Рецензент: **Зданевич Л.В.**, докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри дошкільної та спеціальної освіти, психології, фахових методик Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Кваліфікаційна робота захищена з оцінкою:
А 100 «Відмінно»
« 22» грудня 2025 р.

Секретар ЕК
Оксана ПОПОВСЬКА

Київ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ	
МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО	
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНОГО	
КОНТЕНТУ	9
1.1. Проблема мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку в психолого-педагогічній літературі	9
1.1.1. Психолого-педагогічні наукові школи осмислення мовно-мовленнєвих явищ	9
1.1.2. Структурно-функціональні особливості понять «мова» і «мовлення»	12
1.1.3 Комплексний аналіз поняття «мовленнєвий розвиток» у сучасних наукових підходах.....	14
1.2. Особливості сприйняття та впливу мультиплікаційного контенту на мовленнєвий розвиток дітей старшого дошкільного віку	20
1.2.1. Концептуальна відмінність між поняттями «сприймання» та «сприйняття».....	20
1.2.2. Особливості сприйняття мультиплікаційного контенту дітьми старшого дошкільного віку	20
1.2.3. Позитивний та негативний вплив мультиплікаційного контенту на мовлення дітей старшого дошкільного віку	22
1.3. Педагогічні умови мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами мультиплікаційних фільмів.....	25
Висновки до розділу 1.....	29
РОЗДІЛ 2. ПОТЕНЦІАЛ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ	
ЯК ЗАСОБУ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ	
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	32

2.1. Контент-аналіз вимог освітніх комплексних програм щодо мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку в закладах дошкільної освіти	32
2.2. Діагностика рівнів розвиненості зв'язного мовлення в дітей старшого дошкільного віку (констатувальний етап дослідження).....	36
2.2.1. Аспекти впливу мультфільмів на мовленнєвий розвиток дітей старшого дошкільного віку.....	36
2.2.2. Дослідження рівня мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами мультиплікаційних фільмів... ..	46
2.3. Технологія мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку з використанням мультиплікаційних фільмів.....	52
2.3.1. Критерії відбору мультиплікаційного контенту для покращення мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку	52
2.3.2. Методичне обґрунтування вправ на мовленнєвий розвиток із застосуванням мультиплікаційних фільмів... ..	54
2.3.3. Комплекс вправ з розвитку мовлення на основі мультфільму «Три пригоди Зайчика та Арчі»	58
Висновки до розділу 2.....	65
ВИСНОВКИ	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	71
ДОДАТКИ	79

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасному цифровому світі одним із ефективних засобів стимулювання мовленнєвих навичок у дітей є мультиплікаційний контент, який поєднує в собі елементи розваги, пізнання та емоційного залучення. Проте незважаючи на широке застосування мультфільмів у практиці дошкільної педагогіки, існують як позитивні, так і негативні аспекти їх впливу на мовленнєвий розвиток дітей. Особливої уваги вимагає питання раціонального відбору контенту, педагогічного супроводу його використання та активізації мовленнєвої діяльності дитини після перегляду.

Мовленнєвий розвиток дітей старшого дошкільного віку є одним із найважливіших напрямів у вихованні і підготовці дитини до навчання в школі.

Дослідники у галузі психології, лінгвістики та педагогіки протягом останніх десятиліть приділяли значну увагу особливостям формування мовленнєвих навичок саме на цьому віковому етапі. Вони виявили, що в старшому дошкільному віці діти найактивніше розвивають свій словниковий запас, удосконалюють граматичні структури, розвивають навичку складати більш складні речення. У цей період зростає усвідомлення мови як засобу комунікації й пізнання світу, набуває розвитку мовленнєва активність, що пов'язано з соціальною взаємодією дитини.

У науковій літературі існують різні підходи до мовленнєвого розвитку дітей, зокрема психолінгвістичного, лінгвістичного, педагогічного та лінгводидактичного. Відомі науковці (Л. Виготський, А. Богуш, К. Крутій та ін.) обґрунтували мовлення як динамічний процес, який формується під впливом соціального середовища і педагогічних впливів.

Водночас, на момент дослідження фіксується недостатність досліджень щодо впливу мультиплікаційних фільмів на мовлення дітей. Огляди сучасних досліджень показують, що мультиплікаційний контент може істотно стимулювати розвиток словникового запасу, граматичної правильності й зв'язного мовлення дітей, але лише за умови організованої педагогічної

роботи з дорослим. Потребує подальшої розробки методика системного використання мультфільмів з урахуванням вікових особливостей, дидактичної мети та активізації мовленнєвої взаємодії.

Мовленнєвий розвиток не відбувається автоматично, і в реальному житті часто виникають труднощі, пов'язані з недостатньою мовленнєвою активністю дітей або недосконалістю комунікативних навичок. Це зумовлює потребу у пошуку нових організаційних та методичних рішень, які б допомогли підвищити ефективність розвитку мовлення у старшому дошкільному віці.

Проблема кваліфікаційного дослідження полягає у виявленні та обґрунтуванні ефективної технології мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами мультиплікаційних фільмів, що дозволить подолати типові труднощі у формуванні словникового запасу, зв'язного і граматично правильного мовлення, а також підвищити мотивацію дітей до комунікативної діяльності. Ця проблема актуальна у зв'язку з відмінностями між переважно пасивним сприйняттям мультфільмів і необхідністю активної мовленнєвої діяльності для розвитку комунікативної компетентності.

Об'єктом дослідження є процес мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Предметом дослідження є особливості використання мультиплікаційного контенту для активізації мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у розробці та експериментальній перевірці ефективної технології мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку з використанням мультиплікаційного контенту, що сприятиме підвищенню рівня сформованості їхніх мовленнєвих компетенцій.

Завдання кваліфікаційної роботи:

- проаналізувати сучасний стан дослідження мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку та роль мультиплікаційного контенту у цьому процесі;
- проаналізувати навчальний потенціал мультфільмів у контексті основних дошкільних освітніх програм;
- виявити рівень сформованості мовленнєвих навичок у дітей старшого дошкільного віку засобами діагностики на основі мультиплікаційного контенту;
- розробити технологію використання мультиплікаційних фільмів для активізації мовленнєвої діяльності та покращення мовленнєвого розвитку;
- провести експериментальну перевірку ефективності запропонованої технології та здійснити аналіз отриманих результатів.

Гіпотеза дослідження полягає у тому, що систематичне використання методично-обґрунтованого мультиплікаційного контенту у поєднанні з активною мовленнєвою взаємодією педагога і дитини сприяє підвищенню рівня мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Методи дослідження:

- системний аналіз наукової літератури;
- порівняльний аналіз теоретичної інформації;
- систематизація та узагальнення досліджуваної інформації;
- контент-аналіз освітніх програм;
- експериментально-діагностичні методи з використанням мультиплікаційного матеріалу;
- опитування педагогів та батьків;
- педагогічний експеримент для перевірки ефективності розробленої технології.

Практичне значення результатів дослідження полягає у можливості впровадження розробленої технології у практику закладів дошкільної освіти з метою покращення мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Отримані рекомендації щодо відбору і методичного використання мультиплікаційного контенту, а також комплекс вправ для мовленнєвого розвитку можуть слугувати основою для підвищення педагогічної ефективності та мотивації дітей до активного спілкування. Дане дослідження відкриває перспективи для подальших наукових пошуків у напрямі інтеграції цифрових освітніх технологій і розвитку мовленнєвих навичок дітей різних вікових категорій.

Апробація результатів роботи здійснювалася протягом усього періоду виконання дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи висвітлювалися на 1-му Всеукраїнському форумі «Дошкільна освіта в контексті сталого розвитку: інвестиція в майбутнє» (Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, 28-29 січня 2025 року) та на 3-ій Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Стратегії розвитку дошкільної освіти в умовах сьогодення» (Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, 17 квітня 2025 р.), що підтверджено сертифікатами (додаток Г).

За результатами дослідження опубліковано статті:

1. Максимчук А., Крутій К. Л. Негативні аспекти мультиплікаційного контенту та їх вплив на розвиток дітей дошкільного віку. // *Дебют: Збірник тез доповідей студентів Психолого-педагогічного факультету Маріупольський державний університет*. Київ: МДУ, 2025. С. 128.
2. Крутій К. Л., Максимчук А. О. Методика діагностики мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами мультиплікації. // *Прогромадський вектор університетської освіти у викликах сьогодення: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (24 квітня 2025 р.)* / за заг. ред. О. А. Голюк. Київ: МДУ, 2025. С. 114–117.
3. Максимчук А. Особливості сприйняття мультиплікаційного контенту та його вплив на мовленнєвий розвиток дітей старшого дошкільного віку: теоретичний і педагогічний аспекти. // *Магістерські студії психолого-педагогічного факультету Маріупольського державного університету:*

збірник наукових праць здобувачів ОС Магістр ОП «Дошкільна освіта», «Початкова освіта», «Фізична культура», «Практична психологія», «Менеджмент. Управління закладом загальної середньої освіти» / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької. Випуск 3. Київ: МДУ, 2025. С. 46-52.

4. Крутій К., Гребенюк Н., Золоторьова М., Максимчук А. Мультиплікаційний контент про ведмедика Паддінгтона як засіб навчання читання старших дошкільників. // *Інновації в дошкільній і початковій освіті.* / Випуск 2. 2025. С. 46-54. Категорія Б.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 2 розділів, висновків, списку літератури (70 джерел), 5 додатків загальним обсягом 19 сторінок. Основний зміст викладений на 70 сторінках. Загальний обсяг роботи становить 97 сторінок.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ

ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ

МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНОГО КОНТЕНТУ

1.1. Проблема мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку в психолого-педагогічній літературі

1.1.1. Психолого-педагогічні наукові школи осмислення мовно-мовленнєвих явищ. Усвідомлення сутності поняття «мова» було системно пояснено і сформульовано у працях Паніні (IV ст. до н. е.) [17]. Індійська наукова думка намагалася класифікувати звуки, визначити морфологічні закони форми слова і поділити мову на частини мови (було виокремлено поняття іменника і дієслова).

Наступний вагомий крок було здійснено в західноєвропейській науці Фердинандом де Соссюром на початку XX століття, який у своїх працях вперше розмежував поняття «мова» та «мовлення» як систему і процес.

Ця концепція дала поштовх до розвитку різних наукових шкіл, кожна з яких внесла свій унікальний внесок у розуміння цих феноменів.

Психолінгвістична школа, що виникла на початку XX століття, зосереджувалася на вивченні зв'язку мови і психіки людини. Л.С. Виготський у своїй монографії «Мислення і мова» (1934) розглядав мову як соціальний феномен, що виникає в процесі спілкування дорослого та дитини. На його думку, мова прямо пов'язана з мисленням і є інструментом формування вищих психічних функцій [8]. Виготський розглядав мовлення як процес реалізації мови у діяльності, що відображає життєвий досвід і розвиток особистості, і це вдало сприяло розумінню мовлення як динамічного процесу.

О.М. Леонтьєв і О.Р. Лурія розглядали мовлення у контексті формування свідомості та комунікативної діяльності [27]. На їх думку, це є багатоскладовий психічний процес, що включає сприйняття, осмислення і продукування мовних знаків.

Структуралізм як наукова течія виникла у 1930-х роках на основі ідей Фердинанда де Соссюра, який розглядав мову як систему знаків із внутрішньою структурою. У «Курсі загальної лінгвістики» [33] Соссюр чітко розмежував поняття «мова» (langue) як соціальну систему правил і знаків, і «мовлення» (parole) як індивідуальне використання цієї системи у конкретних ситуаціях. Цей поділ став ключем для подальшого розвитку лінгвістики.

Роман Якобсон, Луї Єльмслев та Еміль Бенвеніст розвивали структуралістську концепцію мови як абстрактної системи, що існує за межами мовлення, а саме мовлення є мінливим і залежить від контексту [17]. Вони вивчали структуру мови на фонологічному, морфологічному та синтаксичному рівні, а також функції мови у процесі спілкування.

З часом структуралісти розділилися на декілька автономних наукових шкіл. Всі вони вивчали різні аспекти мовно-мовленнєвих явищ [17].

Празька школа розглядала мову як функціональну систему, що складається з протиставлень (бінарних опозицій). Її представники Р.Якобсон, Я. Мукаржовський, М.Трубецкой акцентували увагу на ролі мови для цивілізації.

Копенгагенська школа представлена Луї Єльмслевом, Хансом Ульдаллем та Віго Брьондалем, які прагнули унормувати мовний аналіз і наполягали на детальному описі мовних знаків.

Американський дескриптивізм мав на меті детальний опис мовних фактів за допомогою синхронного аналізу. Його представниками є Леонард Блумфілд та Чарльз Ф. Хокінс.

Лондонська школа звертала увагу на важливість контексту у вивченні мови, розглядала мову як систему, що функціонує ситуативно. Основоположником такого підходу став Джон Фьорс.

Незважаючи на відмінності, ці школи презентували спільні підходи до вивчення поняття «мова», зокрема вони розглядали структуру мови як систему, використовували синхронний аналіз, формалізували методи дослідження, досягли об'єктивності в описі мови.

Результатом наукових пошуків структуралізму стало чітке розмежування понять «мова» та «мовлення» [13]. Мова є системою знаків, яка організована за певними законами і функціонує як соціальний феномен. Мовлення є індивідуальним використанням цієї системи в конкретних випадках комунікації.

Функціональна наукова школа сформувалась у 1980-х роках і продовжила наукові пошуки структуралізму. Її основоположник Майкл Холлідей у праці «An Introduction to Functional Grammar» розглядав мову як інструмент соціальної взаємодії, що виконує різні функції, в т.ч. інформативну, експресивну та регулятивну [54]. Він стверджував, що мовлення є процесом реалізації цього суспільного комунікативного інструменту у конкретних ситуаціях спілкування. Функціоналісти підтримали та розвинули думку структуралістів про ситуативність та динамічність мовлення по відношенню до мови.

Розуміння мови як знакової системи і мовлення як акту її використання стало відправною точкою розвитку **української школи лінгводидактики**, зокрема дошкільної лінгводидактики.

Даний науковий напрям представлений провідними вітчизняними науковцями в галузі дошкільної освіти А. Богуш, Н. Гавриш та К. Крутій та прямо пов'язаний з ідеями структуралізму в питаннях розуміння мови як системи та мовлення як індивідуального акту. У своїх працях [6], [4], [19] вищезгадані науковці вивчали систему української мови, мовленнєві традиції українського народу, а також специфіку мовленнєвого розвитку дітей різного віку.

1.1.2. Структурно-функціональні особливості понять «мова», «мовлення» та «мовленнєва діяльність». Мова становить собою

впорядковану систему знаків, правил їх комбінування для вираження, накопичення та передачі інформації.

Вітчизняні та зарубіжні лінгвісти розглядають мову як соціальний феномен. Їй властивий єдиний код для окремої мовної спільноти, який складається зі словникового запасу, граматичних правил, фразеологізмів та стилістичних ресурсів.

Згідно наукових доробок Ф. де Соссюра, [32] мова є системним структурним утворенням, де всі його елементи пов'язані між собою різними відношеннями; становить собою систему знаків, які співвідносяться з іншими символічними системами; при вивченні будь-якої природної мови варто розрізняти мову й мовлення. Мова є самостійним явищем з власними внутрішніми законами, яке необхідно вивчати з урахуванням внутрішньомовних чинників, використовуючи при цьому однозначні, точні методи.

Л. Щерба, О. Смирницький, Є. Косеріу визначають мову як абстрактну сукупність норм і правил, що забезпечують можливість комунікації та мислення. [17]

Згідно досліджень А. Богуш, мова розглядається як суспільне явище, система мовних знаків і засобів, яку людина опановує в процесі спілкування. Опанування рідної мови в дошкільному закладі пов'язується із засвоєнням літературних норм, культури мовлення, культури спілкування й формуванням мовної особистості. Мова забезпечує передачу, засвоєння і збереження суспільно-історичного досвіду, формує мислення, регулює поведінку та виступає засобом планування діяльності. [7]

В енциклопедичних довідниках мовлення визначено як функціонування мови, тобто «сукупність дій з вираження й обміну думками» [35].

За О. Смирницьким, мовлення є процесом використання мовних засобів у конкретній комунікативній ситуації. Тобто мовлення виступає реальним втіленням мовної системи, її застосуванням на практиці та може мати усну, писемну або внутрішню форму. [17]

На думку А. Богуш, мовлення є безпосереднім процесом використання мовної системи у конкретній комунікативній ситуації. Воно є функціонуванням мови у спілкуванні, індивідуальним творчим процесом формування й вираження думок, передачі інформації за допомогою мовних засобів. Мовлення формується й удосконалюється в процесі спілкування, його культуру необхідно розвивати з раннього дитинства, оскільки саме мовлення є критерієм мовної культури людини. Мовлення проявляється у різних видах: говоріння, слухання, читання, письмо.[6]

Мовленнєва діяльність розглядається науковцями як суспільно обумовлена діяльність, у якій людина здійснює продукування, сприймання, розуміння і передачу повідомлень. Цей процес охоплює планування, реалізацію, контроль і аналіз комунікативних дій та реалізується у вигляді говоріння, слухання, читання й письма.

Л. Виготський називав мовленнєву діяльність процесом вираження думки у словесній формі. [8]

За А. Богуш, мовленнєва діяльність є «організованим, цілеспрямованим процесом використання мови з метою передачі та сприйняття досвіду, оволодіння суспільними засобами спілкування» та встановлення контакту з іншими. Процес мовлення повинен мати комунікативну мету. «Змістовими складниками мовленнєвої діяльності є різновиди говоріння (розповіді, описи, перекази), слухання (сприймання висловлювань інших), а також певний рівень мовленнєвої культури, яка забезпечує правильність, чистоту, багатство та виразність мовлення». [7]

Лінгвіст О. Мельничук, який аналізував наукові доробки Ф. де Соссюра, зазначає, що мову і мовлення не слід вважати співвідносними між собою. «Реально існує лише мова як загальна сукупність конкретних мовних виявів, тобто процесів мовної діяльності, в яких використовуються різні компоненти мовної структури» [21, с.13].

Сучасні лінгвісти С. Семчинський та І. Ющук, дискутують стосовно соціальної обумовленості мови і зазначають, що «мова як людський феномен

існує у двох тісно взаємопов'язаних психічних процесах: в уяві як набір мовних засобів і схем та в мовленні під час творення речень і тексту» [10].

Мова, мовлення та мовленнєва діяльність є тісно взаємопов'язаними категоріями, які виступають як різні форми цілісної мовної системи.

В той час, як мова реалізується через мовлення, мовленнєва діяльність охоплює планування, сприймання, аналіз і осмислення мовних висловлень, спрямованих на досягнення визначеної комунікативної мети.

1.1.3 Комплексний аналіз поняття «мовленнєвий розвиток дитини» у сучасних наукових підходах. Під мовленнєвим розвитком дитини розуміють процес формування і вдосконалення здатності використовувати мову як засіб спілкування, пізнання світу і вираження власних думок і почуттів [24].

На сучасному етапі розвиток мовлення дітей дошкільного віку досліджується в різних напрямках.

Психолінгвістичний напрям представляють науковці І. О. Зимня, О. О. Леонтьєв, О. М. Шахнарович та інші. У психолінгвістичному контексті мовленнєвий розвиток розглядається як процес набуття дитиною словникового запасу, граматичних умінь і навичок, формування мовленнєвої активності, самостійності у використанні мови, а також уміння використовувати різноманітні засоби спілкування [30].

Психолінгвісти дійшли до висновку, що дитина має вроджену здатність до засвоєння мовлення, що реалізується через наслідування, мотивацію і соціальну взаємодію у процесі дозрівання мозкових структур, які відповідають за мовленнєву діяльність [28].

Лінгвістичний напрям становить доробки таких науковців як М. Кочерган, Л. Мацько, М. Плющ, В. Русанівський, Л. Щербата. З лінгвістичної точки зору, розвиток мовлення є процесом оволодіння і вдосконалення мовної системи, що включає засвоєння фонетичних, лексичних, граматичних і стилістичних засобів мови для побудови зв'язних і доречних висловлювань.

Мовленнєвий розвиток передбачає формування мовленнєвих умінь, а саме здатності правильно і доречно користуватися мовними засобами у різних комунікативних ситуаціях; розвиток зв'язного мовлення, що охоплює вміння будувати послідовні речення, монологи та діалоги; збагачення словникового запасу і засвоєння граматичних норм; вдосконалення фонетичних навичок; розвиток мовленнєвої компетентності в цілому.

Педагогічний напрям осмислення поняття мовленнєвого розвитку сформувався в наукових працях А.М. Богуш, А. А. Зрожевської, К.Л.Крутій.

Науковці цього напрямку розглядають мовленнєвий розвиток дитини як цілеспрямоване формування у дитини навичок і умінь ефективного спілкування в соціумі. Мовлення розглядається як активна діяльність, що включає не лише відтворення мовних одиниць, а й вміння слухати, висловлювати власні думки, аргументувати, брати участь у діалозі та будувати зв'язні висловлювання.

Компонентами педагогічного підходу до мовленнєвого розвитку дитини є формування мовленнєвої компетентності; акцент на комунікативній активності дитини; особистісно орієнтований підхід; діалоговий формат діяльності, використання релевантних методів та засобів і педагогічна супервізія.

Формування мовленнєвої компетентності передбачає здатність дитини адекватно і доречно використовувати мову у різних комунікативних ситуаціях, що включає розвиток фонетичних, лексичних, граматичних і текстових навичок.

Акцент на комунікативній активності дитини дозволяє педагогу створити умови для інтерактивної мовленнєвої взаємодії, де дитина виступає як рівноправний учасник спілкування, має можливість висловлювати власні думки, робити вибір, обґрунтовувати власні судження, що сприяє розвитку критичного мислення і комунікативної компетентності.

Особистісно орієнтований підхід передбачає врахування індивідуальних потреб, інтересів і рівня розвитку кожної дитини, уникнення одноманітних і пасивних форм навчання, сприяння самовираженню і творчості у мовленні.

Діалогічна націленість занять дозволяє створити атмосферу довіри, де дитина не боїться помилок, має змогу висловлювати різні думки, навіть суперечливі, і вчиться соціально-комунікативній толерантності.

Робота з дидактичними матеріалами, сюжетними картинками, літературними текстами, іграми, мініпроєктами, пізнавальними діалогами, що стимулюють мовленнєву активність, дозволяє ефективно впливати на мовленнєвий розвиток дитини та здійснювати педагогічну супервізію цього процесу.

Педагогічна супервізія необхідна у зв'язку з тим, що розвиток мовлення не є стихійним, він потребує системної організації, планування, створення мовленнєвого середовища, мотивації і підтримки з боку дорослого.

Лінгводидактичний напрям, що представлений провідними науковцями А.Богущ, О.Біляєвим, М.Вашуленко, Н.Гавриш, С.Караман, Л.Паламар, М.Пентилюк, розглядає мовленнєвий розвиток як цілеспрямоване формування у дитини мовленнєвих умінь і навичок, що забезпечують ефективне володіння рідною мовою на різних вікових етапах [38].

Лінгводидактика вивчає закономірності становлення і розвитку мовлення, специфіку педагогічної діяльності, спрямованої на формування комунікативно-мовленнєвих умінь, а також засоби, форми, методи і прийоми навчання мови, які поєднують лінгвістичні та педагогічні аспекти [37].

Розвиток мовлення охоплює [7] розвиток фонематичного слуху, словникового запасу, граматичної правильності мовлення, зв'язного діалогічного і монологічного мовлення; засвоєння мови не лише як засобу спілкування, а й як інструменту пізнання світу, саморегуляції та соціальної взаємодії; формування мовленнєвої активності, що залежить від емоційної участі дорослого у спілкуванні.

Отже, мовленнєвий розвиток дитини є поетапним процесом формування у дитини мовленнєвих умінь і навичок, що забезпечують ефективне використання рідної мови для спілкування, пізнання світу та соціальної взаємодії, та включає засвоєння лінгвістичних знань, розвиток словникового запасу, граматики, зв'язного мовлення та мовленнєвої активності під впливом вроджених здібностей, наслідування і соціального середовища.

Вікові особливості мовленнєвого розвитку дитини в контексті сучасної лінгводидактики. Згідно з класифікацією А. Богуш, мовленнєвий розвиток дитини від народження до вступу у школу проходить через низку послідовних вікових етапів, кожен з яких має свої особливі завдання та ознаки формування мовлення [7].

Період новонародженості (0–10 днів). На цьому етапі у дитини проявляються перші елементарні звукові реакції як відповідь на подразник. Це ще не справжнє мовлення, а неусвідомлена реакція організму. Вона є основою для формування пізніше усвідомленого мовленнєвого контакту з дорослими.

Період немовляти (10 днів – 1 рік) характеризується появою гуління, белькотіння та перші спроби імітувати мовлення дорослих. Дитина поступово навчається сприймати мовні сигнали, реагувати на звернене мовлення та розуміти інтонаційні відтінки. Також формується емоційна база для подальшого розвитку мовлення.

Ранній вік (1–3 роки) характеризується появою перших слів і речень, починається активне освоєння мовлення. Дитина не лише повторює знайомі їй звуки та склади, а й самостійно створює слова, активно оволодіваючи лексичним і граматичним компонентами мови. Саме в цей період зароджується справжнє спілкування, відбувається закладання основ майбутнього комунікативного розвитку.

У молодшому дошкільному віці (3–4 роки) спостерігається розширення лексикону дитини, вона починає використовувати більше слів і слів різних частин мови. Відбувається ускладнення граматичної правильності мовлення речень, з'являються складніші конструкції, зв'язки між словами

стають більш чіткими. Мовлення стає точнішим для вираження власних думок.

Середній дошкільний вік (4–5 років) є періодом активного розвитку зв'язного мовлення. Діти вміють будувати складні речення, розповідати прості історії, висловлювати свої почуття і наміри, ставити питання та давати відповіді. Зростає словниковий запас, удосконалюється вимова, розвивається фонематичний слух, що є важливим для майбутньої шкільної освіти.

У **старшому дошкільному віці (5–6(7) років)** мовлення дитини набуває розгорнутого, монологічного характеру. Діти розвивають вміння зв'язно, послідовно розповідати про події, описувати предмети і явища, переказувати зміст почутого. Зростає мовна грамотність, удосконалюється звукова культура мовлення, формуються комунікативні вміння, що забезпечують готовність до навчання у школі. У старшому дошкільному віці розвиток мовлення дитини набуває особливої динаміки та цілеспрямованості. [5].

Характеристика мовленнєвого розвитку дитини старшого дошкільного віку. Діти старшого дошкільного віку розвивають навичку свідомо використовувати мовні засоби відповідно до ситуації спілкування. Вони опановують різні стилі та типи мовлення, розрізняють офіційно-ділову і неформальну манеру спілкування, навчаються звертатися з проханням, вибаченням, подякою, а також реагувати на запити або висловлювання інших. Саме у старшому дошкільному віці закладаються основи тактовності, ввічливості, доречності мовленнєвої поведінки.

Старші дошкільники мають достатній досвід побудови зв'язних, логічно-послідовних висловлювань. Вони вже можуть самостійно складати розповіді за серією сюжетних зображень, переказувати текст, створювати описи предметів чи подій, брати участь у діалогах. Відбувається перехід від ситуативного до контекстного мовлення, удосконалюється структура монологу та діалогу.

У цьому віці активно розширюється лексика дитини, з'являються синоніми, антоніми, узагальнюючі слова, збільшується вживання

прикметників, числівників, дієслів різних видів тощо. Діти оволодівають нормами словотвору та формоутворення, будують складні речення, правильно узгоджують слова за родом, числом, відмінком, особою. Особлива увага приділяється правильному вживанню граматичних форм у спонтанному мовленні.

Старші дошкільники засвоюють складні звуки рідної мови, удосконалюють чіткість і чистоту вимови, правильне інтонування, ритм і темп мовлення. Дитина здатна порівнювати, аналізувати та виокремлювати звуки, здійснювати звуковий аналіз слів.

Мовленнєва компетентність у старшому дошкільному віці об'єднує знання про мову, практичні вміння і мовленнєві навички. Дитина вже не просто відтворює мовленнєві зразки, а активно експериментує з мовою, проявляє творчість у словесних іграх, адаптується до нових ситуацій спілкування, виявляє ініціативу у підтриманні діалогу та виходить за межі звичайних життєвих контекстів.

Отже, саме у старшому дошкільному віці мовленнєвий розвиток досягає такого рівня, коли дитина не лише володіє мовою, а й здатна творчо використовувати її для розв'язання різноманітних комунікативних задач, що є запорукою готовності до шкільного навчання.

1.2. Особливості сприйняття та впливу мультиплікаційного контенту на мовленнєвий розвиток дітей старшого дошкільного віку

1.2.1. Різниця між поняттями «сприймання» та «сприйняття». Терміни «сприймання» і «сприйняття» часто вживаються у мовленні як синоніми, однак у науковому контексті вони мають різні значення і функції.

Сприймання є процесом цілісного, безпосереднього відображення предметів, явищ чи ситуацій у свідомості людини під впливом подразників на органи чуття, тобто це активний пізнавальний процес, який охоплює інтеграцію різних відчуттів і доповнюється знаннями й досвідом людини [3].

Сприйняття є результатом процесу сприймання інформації, образом цілісного відображення об'єкта в свідомості після обробки і синтезу інформації, що виникає на основі сприймання [2].

Отже, сприймання є безпосереднім, активним процесом пізнання світу через почуття, а сприйняття являє собою цілісний образ або результат цього процесу у свідомості.

1.2.2. Особливості сприйняття мультиплікаційного контенту дітьми старшого дошкільного віку. У старшому дошкільному віці когнітивні можливості дітей суттєво розширюються, що дозволяє їм сприймати мультфільми не лише як простий розважальний контент, а як багаторівневий символічний продукт. На цьому етапі діти здатні осмислювати не тільки поверхневий зміст мультфільмів, а й звертати увагу на смислові орієнтири, закладені у графічному оформленні, діалогах персонажів та музичному супроводі [51], [68]. Незважаючи на те, що діти розуміють нереалістичність мультиплікаційних фільмів, вони недостатньо якісно здійснюють критичну оцінку представленого контенту та поведінкових зразків персонажів [58, с.347]. Це підкреслює важливість відповідального добору змісту та роз'яснювальної роботи з дітьми під час перегляду мультфільмів.

Естетична складова мультфільмів відіграє особливу роль у сприйнятті їх дошкільнятами. Яскраві, насичені фарби, характерний музичний супровід та звукові ефекти не лише привертають увагу дитини, а й активізують її емоційний стан, що сприяє кращому засвоєнню моделей поведінки та соціальних ролей [49], [53], [50]. При цьому добір кольорів та звуків може впливати на формування як позитивних, так і негативних психологічних реакцій.

Для дітей старшого дошкільного віку надзвичайно важливим є соціально-емоційний аспект анімаційного контенту. Діти засвоюють способи взаємодії, уособлюють себе з улюбленими героями, копіюють їх поведінку [69].

Позитивний потенціал мультфільмів полягає у сприянні розвитку комунікативних, моральних якостей, таких як толерантність, повага, співпереживання. Негативний вплив мультфільмів зумовлений недостатнім критичним осмисленням поведінки героїв, тому наявність сюжетів із прихованою чи відкритою агресією може сприяти формуванню у дітей агресивних реакцій у реальному житті. [67],[66],[55],[70]. Для збалансованості впливу мультиплікаційного контенту на дитину, дорослим потрібно критично осмислювати його.

Мультфільми є потужним каналом передачі культурних цінностей. Через анімаційних персонажів діти засвоюють базові уявлення про національну та культурну ідентичність, що сприяє розвитку громадянської свідомості дошкільників [57, с.348].

Сучасна наука встановила, що тривале перебування дітей старшого дошкільного віку перед екраном (більше 2 годин) має негативний вплив на їх психічний стан, збільшується ризик розвитку гіперактивності, дефіциту уваги та порушення якості взаємодії з дитиною [56], [46]. Способом вирішення цієї проблеми є моніторинг з боку дорослих в частині тривалості перегляду і стосовно змістовності обраного мультиплікаційного контенту [45], [43].

Отже, специфіка сприйняття мультфільмів дітьми старшого дошкільного віку визначається як загальними віковими особливостями когнітивного, емоційного та соціального розвитку, так і змістовно-естетичними характеристиками самих мультфільмів. Це обумовлює важливість педагогічного супроводу й обґрунтованого вибору мультиплікаційного контенту для розумного й безпечного його впливу на дитину.

1.2.3. Позитивний та негативний вплив мультиплікаційного контенту на мовлення дітей старшого дошкільного віку

Мовленнєвий розвиток дітей старшого дошкільного віку є складним та багатокомпонентним процесом і має важливе значення для формування

особистості, адже відбувається активне формування рецептивних і продуктивних мовленнєвих умінь.

Позитивний вплив мультиплікаційного контенту на мовлення дошкільників пов'язаний з багатьма факторами. Мультфільми часто демонструють чітку, доступну та емоційно насичену мову, що сприяє збагаченню словникового запасу та закріпленню граматичних конструкцій через повторення мовних зразків [44], [64].

Мультфільми сприяють розвитку рецептивної функції мови. Діти опановують навички диференціювати звуки, розуміти інтонаційні відтінки, засвоювати нову лексику в контексті сюжету, що позитивно впливає на подальше продуктивне мовлення: повторюючи фрази персонажів, діти розвивають уміння висловлювати власні думки, а також актуалізують творчу мовленнєву діяльність у рольових іграх [59], [61].

Іншим позитивним аспектом мультиплікаційного контенту є стимулювання дитячої мовленнєвої активності завдяки динамічному сюжету, яскравим візуальним і музичним елементам, що викликають емоційний інтерес [63]. Спрощена, гумористична мовна подача сприяє засвоєнню мовних одиниць та спонукає дітей до самовираження [62].

В україномовному кінематографі є велика кількість мультфільмів, що потенційно мають позитивний вплив на мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку.

Мультиплікаційний серіал «Пес Петрон» (реж. Олександр Лавренов, студія «Творча майстерня Червоний собака», 2023) пропонує динамічні, емоційно-зabarвлені діалоги, на яких діти навчаються правильно висловлювати думки та почуття, взаємодіяти, домовлятися, вирішувати конфлікти словесним шляхом тощо.

Мультфільм «Моя країна Україна» (реж. Олег Феофанов, Національна студія анімації України «Kyivnaukfilm», 2010) сприяє розвитку умінь переказувати, розширює словниковий запас, формує емоційно-ціннісне ставлення до України та виховує любов до рідної мови.

Повнометражний мультиплікаційний фільм «Микита Кожум'яка» (реж. Олег Маламуж, студія «Animagrad», 2016) презентує велику кількість лексичного матеріалу на пригодницьку тематику, зокрема нових дієслів, що описують героїчні вчинки персонажів.

Мультфільм «Пригоди Котогорошка та його друзів» (реж. Ярослава Руденко-Шведова, студія «Українафільм», 2013) містить насичені діалоги з використанням різноманітних слів, казкові метафори, епітети, описи. Чітка літературна мова персонажів сприяє розвитку правильної вимови та дикції.

Мультиплікаційний сиквел «Повертайся, Капітошко!» (реж. Борис Храневич, студія «Київнаукфільм», 1989) сприяє розвитку фонематичного слуху та правильній вимові звуків завдяки чіткій українській мові та пісням. Його простий сюжет допомагає розширювати словниковий запас та розвивати навички переказу.

Мультиплікаційний серіал «Зоотрополіс» (реж. Байрон Говард, Річ Мур, Джаред Буш, студія Walt Disney Animation Studios, 2016) розширює активний словниковий запас дитини, презентує складну лексику, пов'язану із соціальними та міськими концепціями. Складний сюжет стимулює розвиток логічного та зв'язного мовлення, спонукаючи до аналізу подій та обговорення.

Негативний вплив мультиплікаційного контенту охоплює неправильно підібраний контент, що може містити неприйнятну лексику, агресивні або складні для розуміння вислови, що формують у дитини небажані мовленнєві моделі [57]. Надмірний час перебування перед екраном зменшує живе спілкування дитини з оточенням, що призводить до зниження мовленнєвої активності в реальному житті [60].

Особливу загрозу становить вплив мультфільмів іншомовного походження, які не співпадають з рідною мовою дитини, що може викликати мовні змішання або втрату мотивації до використання рідної мови [65]. Швидкий темп мовлення та складна інтонація також створюють труднощі для дітей із мовленнєвими порушеннями.

Мультиплікаційний фільм «Губка Боб» (реж. Стівен Гілленбург, студія «Paramount Pictures», 2004) характеризується використанням гучних звуків, агресивного гумору та неприйнятної для маленьких дітей лексики, зокрема жаргонних, грубих, іноді образливих слів. У мультфільмі зустрічаються назви серій типу «Ласкаво просимо в помийницю» чи «Маніяк-душитель», які за умов сприйняття дитиною можуть формувати небажані мовленнєві та поведінкові моделі. Повторювані крики, неприйнятна інтонація і одноманітність та монотонність мовлення персонажів заважають диференціації мовних звуків.

Серіал «Сімпсони» (реж. Метт Грейнінг, студія «20th Century Fox Television», 2004) вважається невідповідним віковим особливостям дошкільників, містить дорослий гумор, потребує фонові знання, без яких неможливе адекватне критичне осмислення побаченого. Тому дошкільники можуть сприймати некоректні, стереотипні вислови як норму, що негативно впливає на мовленнєву і соціальну поведінку.

Мультиплікаційний серіал «Тачки» (реж. Джон Лассетер, студія «Pixar Animation Studios» та «Walt Disney Pictures», 2006) характеризується швидким темпом мовлення, що ускладнює сприйняття мовної інформації дітьми дошкільного віку. На думку О. Кузьменко, надмірна швидкість діалогів не дозволяє дитині ефективно засвоювати нову лексику, граматичні конструкції та інтонаційні відтінки, що погіршує розвиток як рецептивного, так і продуктивного мовлення [20].

Аніме серіали типу «Покемон» (реж. «Сатоші Таджірі», студія «OLM», 2000) часто супроводжуються гучним музичним фоном та відображають приклади небезпечної поведінки персонажів, за якою не відбуваються жодні негативні наслідки. Це провокує дітей наслідувати таку поведінку, що формує неправильні уявлення про соціально прийнятні норми. Швидкий темп і швидка зміна візуалу створюють перевантаження сприйняття, що ускладнює розуміння мовлення і формування адекватного мовленнєвого досвіду [20].

Мультиплікаційні фільми є потужним інструментом розвитку мовлення в період старшого дошкільного віку за умови свідомого, обережного та педагогічно грамотного їх використання. Вони можуть слугувати джерелом розвитку активної мовної діяльності, збагачувати лексичний запас і стимулювати творчість дитини, одночасно маючи потенційні ризики, які необхідно мінімізувати контролем контенту і тривалістю споживання.

1.3. Педагогічні умови мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами мультиплікаційних фільмів

Особливості використання мультиплікаційних фільмів для розвитку дошкільників досліджували В. Васильєва, І. Кіндрат, К. Крутій, І. Малай, А. Немирич, М. Сітцева, Ю. Сонник та ін.

Педагог О. Ульянчук окреслює механізм формування соціальних установок і цінностей у дітей через інформування, ідентифікацію і імітацію поведінки персонажів [36].

Сучасні підходи до організації мовленнєвого розвитку в закладах дошкільної освіти передбачають активне використання візуальних засобів, зокрема мультиплікаційних фільмів. Аналіз педагогічної практики свідчить, що мультфільми є ефективним засобом стимулювання мовленнєвої активності, формування емоційно-ціннісного ставлення до мови, збагачення словникового запасу й розвитку зв'язного мовлення. Проте ефективність їх використання в освітньому процесі можливе лише за умови цілеспрямованої педагогічної діяльності, тобто забезпечення певних педагогічних умов.

Під педагогічними умовами розуміють сукупність спеціально організованих засобів, форм, методів і організаційно-педагогічних впливів, які сприяють, в даному випадку, ефективному мовленнєвому розвитку дітей старшого дошкільного віку [39]. На основі аналізу наукових джерел та результатів досліджень ми визначаємо *три провідні педагогічні умови*:

- створення мовленнєвого розвивального середовища,

- методичне забезпечення процесу добору й перегляду мультфільмів,
- підготовка педагогів до застосування анімаційного контенту в мовленнєвій роботі зі старшими дошкільниками.

Перша умова полягає у створенні мовленнєвого середовища, що стимулює комунікативну активність дітей. Це означає організацію таких умов, за яких дитина охоче вступає у мовленнєву взаємодію з однолітками та дорослими протягом дня. Розвивальне середовище має бути побудоване з урахуванням вікових і мовленнєвих потреб дітей та забезпечувати як спонтанну, так і організовану мовленнєву діяльність. Н. Гавриш підкреслює, що ефективна організація такого середовища передбачає створення комунікативно значущих ситуацій, які викликають у дитини потребу висловлюватися [12].

У контексті використання мультфільмів це передбачає не тільки перегляд, а й активну діяльність після нього, що передбачає обговорення сюжету, висловлення власної думки, інсценізацію подій, порівняння героїв тощо. Для активізації мовленнєвої діяльності доцільно застосовувати елементи театралізації, мовні ігри, книжкові ілюстрації й тематичні куточки. Ряд науковців наголошує на важливості формування самостійності дітей у художньо-мовленнєвій діяльності через ігрове середовище, орієнтоване на мовну імпровізацію.

Другою педагогічною умовою є методичне забезпечення. Це охоплює добір якісного мультимедійного контенту, організацію його перегляду та створення умов для мовленнєвої активності після перегляду. Зміст, мова та структура мультфільмів мають значний вплив на розвиток мовних і моральних уявлень дітей.

Важливим є обережний добір мультфільмів за віковими особливостями, моральним наповненням, лексичною доступністю та виразністю героїв.

Методичні підходи до відбору якісного мультимедійного контенту базуються на визначеній системі методів, які дозволяють комплексно оцінити відповідність мультимедійного продукту встановленим стандартам якості.

Метод аналізу ієрархій Сааті, описаний у роботі Т. Свічко [29], полягає у формуванні ієрархічної системи критеріїв, які визначають якість мультимедійного контенту, із подальшим оцінюванням кожного критерію за ступенем його значущості. Цей підхід дає змогу чітко розставити пріоритети серед факторів, що впливають на прикінцеву якість продукту.

До основних критеріїв належать інформаційна цінність, якість візуального та аудіо контенту, рівень інтерактивності, користувацький досвід, а також відповідність контенту віковим особливостям аудиторії. Основна перевага даного методу полягає у можливості врахування великої кількості критеріїв з мінімальним суб'єктивним впливом.

Принципи якості дитячого контенту, які базуються на рекомендаціях фахівців у сфері розвитку дітей, передбачають, що мультимедійний продукт має бути не лише безпечним, а й сприяти всебічному розвитку користувача. До ключових принципів належать вікова доречність, стимулювання пізнавальної активності і допитливості, заохочення творчості та ігрової діяльності, формування позитивних поведінкових моделей, а також чітка структура сюжету, що виключає наявність надмірної реклами або маніпулятивних елементів. Застосування цього підходу забезпечує не лише технічну, а й педагогічну якість контенту, що є важливим для гармонійного розвитку дитячої аудиторії.

Варто зазначити, що системний контент-аналіз також суттєво доповнює процес оцінки мультимедійного продукту. Цей метод передбачає глибокий розгляд змісту з метою визначення його відповідності освітнім, етичним і психологічним нормам. В процесі аналізу беруть до уваги тематичну відповідність, еталонність мови, а також дотримання культурних і моральних стандартів. Такий підхід допомагає виявити потенційні ризики для дитячої аудиторії і забезпечує глибоке розуміння якості змісту.

На думку К. Крутій, до критеріїв відбору мультфільмів для розвитку мовлення відносяться емоційна насиченість сюжету, відповідність дитячому досвіду, динамізм подій, виразність героїв, зв'язок сюжету з реальним життям дитини та позитивний приклад героя [18]. Робота з мультиплікаційним контентом має визначену структуру: пропедевтичний етап (підготовка), переглядовий (робота з сюжетом) та рефлексивний (активізація мовлення). Тривалість перегляду обмежують 15 хвилинами, а після перегляду використовуються мовленнєві вправи.

Для позитивного впливу мультфільмів на мовленнєвий розвиток важливо дотримуватися тривалості перегляду, обирати якісний національний контент і забезпечувати супровід дорослого з коментарями, які сприяють осмисленню і використанню нових зразків мовлення. Також потрібно навчати дітей ініціативи у спілкуванні, вмінню підтримувати діалог, проявляти позитивну комунікативну позицію, поєднуючи перегляд з рольовими іграми й мовленнєвими вправами для розвитку творчості [9].

Третьою педагогічною умовою ефективного використання мультиплікаційного контенту для мовленнєвого розвитку дошкільників є підготовка вихователів до роботи з мультфільмами [14]. Вони мають бути компетентними не лише у віковій психології та методиці мовленнєвої роботи, а й у медіаосвіті, вмінні відбирати відповідний контент і планувати мовленнєву взаємодію під час перегляду.

Підготовка вихователів до ефективного використання мультиплікаційних матеріалів у роботі з дошкільниками повинна включати формування теоретичних знань щодо роботи з мультфільмами у дошкільній освіті.

Практична підготовка вихователів охоплює в себе набуття навичок добору, аналізу та планування роботи з мультимедійним контентом, а також організацію мовленнєвої та творчої діяльності дітей.

Підвищення медіаграмотності вихователів відіграє важливу роль для критичного оцінювання мультимедійного контенту з урахуванням його педагогічної безпеки та цінності.

Використання інтерактивних форм методичної роботи сприяє закріпленню знань і досвіду, а також обміну педагогічним досвідом серед вихователів.

Мотивація та підтримка педагогів створюють умови для їхнього професійного зростання, стимулюють творчий підхід до використання мультимедіа та забезпечують необхідні ресурси.

Отже, мультфільми є потужним інструментом мовленнєвого розвитку дошкільників за умови науково обґрунтованої педагогічної організації їхнього використання. Виконання перелічених педагогічних умов забезпечує цілеспрямований розвиток мовленнєвої компетентності дітей, їхню комунікативну активність і творчу самореалізацію.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку розглядається сучасною наукою як цілісний процес формування мовленнєвої особистості, що забезпечує підготовку дитини до подальшого навчання та успішної соціалізації. В основі цього процесу лежить взаємодія трьох фундаментальних категорій – «мова», «мовлення» та «мовленнєва діяльність», які в психолого-педагогічній та лінгводидактичній літературі трактуються як взаємопов'язані, але не тотожні явища. Мова є системою знаків і правил, мовлення - специфічним актом використання цієї системи в спілкуванні, а мовленнєва діяльність є соціально зумовленим процесом продукування та сприйняття усних висловлювань.

Вивчення праць представників різних наукових шкіл (психолінгвістики, структуралізму, функціоналізму, лінгводидактики) дає підстави

стверджувати, що мовленнєвий розвиток дитини являє собою багаторівневе явище, що поєднує когнітивні, емоційні та соціальні фактори.

Дошкільний вік характеризується активізацією мовленнєвої діяльності. У цей період дитина переходить від ситуативного мовлення до контекстного, опановує складні граматичні конструкції, покращує свій словниковий запас, покращує звукову культуру мовлення, удосконалює навички зв'язного монологічного та діалогічного висловлювання. Важливим досягненням цього віку є формування мовленнєвої компетенції, яка включає комунікативну адекватність, виразність, граматичну правильність та культуру мовлення. У цей період закладаються основи мовленнєвого етикету, вміння слухати та вести діалог, що є основою подальшої соціалізації та освітньої діяльності.

Особливу роль у процесі мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку відіграє дитячий мультиплікаційний контент. Мультфільми, завдяки своїм яскравим образам, виразному мовленню персонажів, динамічному сюжету та музичному супроводу, сприяють збагаченню словника, формуванню граматичних структур, розвитку мовленнєвої діяльності та творчої уяви. Дошкільнята засвоюють мовленнєві закономірності, переймають інтонаційні особливості, практикуються у відтворенні діалогів у грі. Водночас вчені наголошують на подвійному характері впливу мультфільмів: позитивному – за умови педагогічної збалансованості змісту та негативному – за умови надмірного перегляду або ознайомлення з мультфільмами, що містять агресивну або неприйнятну лексику.

Отже, мовленнєвий розвиток дітей старшого дошкільного віку є багатовимірним процесом, який залежить від природних здібностей дитини, соціально-педагогічних умов та інформаційного середовища. Зміст мультфільмів у цьому процесі може відігравати як розвивальну, так і деструктивну роль, що вимагає ретельного відбору мультфільмів дорослими, їх методичного використання в педагогічній практиці та обмеження часу перегляду. Тому ефективна організація процесу набуття мовленнєвої

компетентності у дошкільнят передбачає поєднання науково обґрунтованих педагогічних методів, сприятливого мовленнєвого середовища та раціонального використання сучасних мультиплікаційних ресурсів як ефективного засобу формування мовленнєвої компетентності.

РОЗДІЛ 2.

ПОТЕНЦІАЛ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ ЯК ЗАСОБУ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Контент-аналіз вимог освітніх комплексних програм щодо мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку в закладах дошкільної освіти

З метою виявлення потенціалу мультиплікаційного контенту щодо мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку нами проведено контент-аналіз Базового компоненту дошкільної освіти (БКДО) [1], затвердженого наказом Міністерства освіти та науки України від 12 січня 2021 №33 та основних комплексних освітніх програм, рекомендованих Міністерством освіти та науки України до використання у закладах дошкільної освіти, а саме: «Впевнений старт» [22], «Освіта і піклування» [25], «Світ дитинства» [15], «Соняшник» [16], «Стежинки у Всесвіт» [34], «Українське дошкілля» [26] та «Я у світі» [42].

Аналіз здійснено за такими параметрами:

- 1) відповідність освітніх програм вимогам БКДО в частині мовленнєвого розвитку;
- 2) наявність прямої вказівки на використання мультиплікаційного контенту під час освітньої діяльності;
- 3) наявність рекомендацій щодо опосередкованого застосування мультиплікаційних фільмів для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Результат проведеного контент-аналізу наведено в таблиці 2.1, де відображено наявність рекомендацій з використання мультимедійного контенту на заняттях в закладах дошкільної освіти.

Таблиця 2.1

Порівняльна таблиця відповідності БКДО та освітніх програм

Програма/ БКДО	Відповідність освітніх програм вимогам БКДО в частині мовленнєвого розвитку	Наявність прямої вказівки на використання мультиплікаційно го контенту під час освітньої діяльності	Наявність рекомендацій щодо опосередкованого застосування мультиплікаційн их фільмів для розвитку мовлення дітей

			старшого дошкільного віку
БКДО		Прямої вказівки немає	Використання художніх творів, казок, оповідань, що може включати мультфільми як сучасний формат казок
Впевнений старт	Відповідає БКДО в частині комплексного підходу до розвитку мовлення	Прямої вказівки немає	Переказ змісту переглянутих мультфільмів, фільмів, вистав, казок
Освіта і піклування	Повністю відповідає вимогам БКДО: розвиток мовлення, комунікативних, художньо-мовленнєвих компетентностей	Прямої вказівки немає	Переказувати зміст мультфільмів, розповідати про події, що перегукується з переглядом мультфільмів
Світ дитинства	Відповідає БКДО: розвиток звукової культури мовлення, словникової роботи, граматичної правильності, зв'язного мовлення	Прямої вказівки немає	Переказ художніх творів, казок, оповідань, що може включати мультфільми як сучасний формат цих творів
Соняшник	Відповідає БКДО: розвиток лексики, фонетики, синтаксису, граматики, зв'язного мовлення, комунікації	Прямої вказівки немає	Переказ змісту переглянутих мультфільмів, фільмів, казок, оповідань
Стежинки у Всесвіт	Відповідає БКДО: розвиток звукової культури, словника, граматичної правильності,	Прямої вказівки немає	Переказ знайомих і нових текстів, казок, оповідань, що може включати мультфільми як сучасний формат

	зв'язного мовлення, мовленнєвого етикету		
Українське дошкілля	Відповідає БКДО: розвиток звукової культури, словникової роботи, граматичної правильності, зв'язного мовлення, етикету	Прямої вказівки немає	Переказ знайомих художніх текстів, казок, оповідань, що може включати мультфільми як сучасний формат
Я у світі	Відповідає БКДО: розвиток діалогічного, монологічного мовлення, словникового запасу, комунікативних умінь	Прямої вказівки немає	Переказ художніх творів, казок, оповідань, що може включати мультфільми як сучасний формат цих творів.

Проведений контент-аналіз змісту БКДО та основних комплексних освітніх програм засвідчує їхню загальну відповідність сучасним вимогам до мовленнєвого розвитку у дітей старшого дошкільного віку.

Було виявлено, що всі зазначені програми розглядають мовлення як провідний засіб пізнання, спілкування, соціалізації та творчого самовираження дитини. Основними компонентами мовленнєвої компетентності є збагачення словникового запасу, розвиток зв'язного, діалогічного та монологічного мовлення, формування граматичної правильності, навичок переказу, творчого мовлення, аналізу художніх текстів, а також виховання емоційно-ціннісного ставлення до мови, літератури та культури.

Освітніми програмами не передбачено обов'язкове використання мультиплікаційного контенту для реалізації освітніх цілей. Проте, мультфільми розглядаються як сучасний, привабливий для дітей формат

художнього твору, який може бути ефективно інтегрований у мовленнєву діяльність.

Зокрема, у програмах «Впевнений старт», «Соняшник», «Освіта і піклування» прямо зазначено доцільність переказу змісту переглянутих мультфільмів, обговорення поведінки героїв, складання власних історій за мотивами переглянутого. Це повністю відповідає вимогам Базового компоненту, де передбачено використання різних художніх творів, у тому числі мультфільмів, для розвитку мовлення дитини.

Мультиплікаційний контент може бути використаним для реалізації таких завдань:

- розвиток зв'язного мовлення через переказ змісту мультфільмів;
- збагачення словникового запасу та граматичних структур;
- формування навичок аналізу, оцінки поведінки героїв, моральних уроків;
- стимулювання творчої мовленнєвої діяльності (створення нових кінцівок, інсценування, малювання героїв тощо);
- розвиток емоційного інтелекту, уміння висловлювати власні почуття та співпереживати іншим.

Отже, мультиплікаційний контент у освітніх програмах для старшого дошкільного віку не є обов'язковим компонентом, але виступає як ефективний педагогічний інструмент, який дозволяє урізноманітнити мовленнєву діяльність, зробити її цікавою, емоційно насиченою, максимально наближеною до інтересів сучасних дітей. Використання мультфільмів відповідає завданням і змісту Базового компоненту та комплексних програм дошкільної освіти.

2.2. Діагностика рівнів розвиненості зв'язного мовлення в дітей старшого дошкільного віку (констатувальний етап дослідження)

2.2.1. Аспекти впливу мультфільмів на мовленнєвий розвиток дітей старшого дошкільного віку. Нами було розроблено та проведено опитування фахівців закладів дошкільної освіти щодо використання мультиплікаційного контенту в мовленнєвому розвитку дітей старшого дошкільного віку в кількості 28 осіб, з них 92,9% мають повну вищу педагогічну освіту, 7,1% - фахову передвищу освіту.

Стаж педагогічної діяльності становить більше 10 років мають 45,4% респондентів, 39,3% працюють в сфері освіти від 1 до 5 років, менше 1 року працюють 14,3%.

Респонденти висловлювали свою думку стосовно рівня розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. Згідно результатів опитування, 10,7% повністю згодні, що мовлення старших дошкільників розвивається на належному рівні, 32,1% опитуваних схильні сприймати рівень розвитку мовлення в межах норми, 14,3% було важко відповісти, 32,1% вважають, що мовлення старших дошкільників в більшості не відповідає нормі, 10,7% вважають, що мовлення дітей не розвивається згідно їх віку.

Також учасникам було запропоновано визначити, наскільки важливими є мультиплікаційні фільми для мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку. Переважна більшість опитаних (понад 76 %) погоджується, що мультфільми позитивно впливають на мовленнєвий розвиток дітей. Лише 9,6 % респондентів вважають мультфільми неефективними для розвитку мовлення, в той час, як 14,3 % не змогли визначитися з відповіддю.

Серед опитуваних педагогічних працівників більшість практикує використання мультфільмів у своїй діяльності (67,8%), 17,9% не підтримує практику їх використання, і 14,3% не надали конкретну відповідь, що може свідчити про відсутність в них досвіду використання мультиплікаційного контенту для навчальної мети.

У своїй роботі респонденти в більшості надають перевагу навчально-розвивальним відео, про що свідчить переважна більшість у 22 голоси (78,6%). Це говорить про те, що для занять з розвитку мовлення більшість опитаних

вважає найбільш ефективним та доцільним використання контенту, спеціально розробленого для освітніх та розвивальних цілей. Це може бути пов'язано з тим, що такий контент зазвичай має чітку дидактичну мету, структурований матеріал та відповідну лексику, що сприяє розвитку мовленнєвих навичок.

На другому місці за популярністю є сюжетний мультиплікаційний фільм, який обрали 8 респондентів (28,6%). Хоча цей показник значно менший, ніж у лідера, він все ж свідчить про те, що класичні мультфільми з чіткою історією також розглядаються як корисний інструмент. Вони можуть використовуватися для обговорення сюжету, характеристики персонажів, розвитку зв'язного мовлення та емоційного інтелекту.

Найменшу перевагу надано відеоказці з закадровим голосом - лише 5 відповідей (17,9%). Це може вказувати на те, що респонденти вважають цей формат менш ефективним для активного розвитку мовлення порівняно з навчальними відео чи сюжетними мультфільмами. Ймовірно, він більше підходить для пасивного сприйняття інформації, а не для стимулювання мовленнєвої активності.

Респонденти вказали, які мультфільми вони використовують у своїй професійній діяльності. Згідно з їхніми відповідями нами укладено рейтинг найбільш вживаних мультиплікаційних фільмів для дітей старшого дошкільного віку, відображений у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Рейтинг мультфільмів серед вихователів дошкільної освіти

№ п/п	Мультиплікаційний фільм	Кількість згадувань
1	Фіксики	5
2	Лунтік	2
3	Маша та Ведмідь	2
4	Щенячий патруль	2
5	Котик та Півник	2

6	Думками навиворіт (Inside Out)	2
7	Бджілка Майя	2
8	Івасик-Телесик	2
9	Автомайстерня Бібі	2
10	З любов'ю до дітей	2
11	Свинка Пеппа	1
12	Даша-Мандрівниця	1
13	Тітонька Сова	1
14	Пригоди Котигорошка	1
15	Кривенька качечка	1
16	У пошуках Немо	1
17	Смішарики	1
18	Капітошка	1
19	Пес Патрон	1
20	Губка Боб	1
21	Супер крила	1
22	Три порося	1
23	Вовк та семеро козенят	1
24	Лисиця та журавель	1
25	Моя країна - Україна	1
26	Кротик та панда	1

Аналіз використання мультфільмів показав, що вибір контенту для розвитку мовлення відбувається відповідно до дидактичної мети та практичної значущості. Педагоги надають перевагу коротким, тематично релевантним мультфільмам, які мають визначену навчальну мету, при цьому дотримуючись балансу між пізнавальним контентом та контентом для соціально-мовленнєвого розвитку.

Окрема частина дослідження торкається питання ефективності використання мультфільмів для мовленнєвого розвитку старших

дошкільників. Зокрема, проаналізовано вплив мультфільмів на словниковий запас, збагачення граматичних структур та розвиток зв'язного мовлення.

Більшість учасників погоджується, що мультиплікаційний контент сприяє збагаченню словникового запасу дітей (78,6%). Трохи більше 7% респондентів не бачать позитивного впливу мультфільмів на розвиток мовлення дошкільників. Учасників, які категорично проти, не виявлено (0%), тобто опитані не заперечують позитивний вплив мультфільмів на лексичний запас дошкільників.

У питанні впливу мультиплікаційного контенту на розвиток граматичної правильності мовлення старших дошкільників виявлений більший відсоток невизначеності педагогів. 35,7% респондентів мали складнощі у відповіді на це запитання. Це вказує на те, що вони не можуть однозначно підтвердити або спростувати прямий вплив мультфільмів на граматичну складову мовлення. Позитивні та негативні оцінки є більш збалансованими, ніж у попередніх опитуваннях, 42,9% та 21,4% відповідно. Лише 14,3% респондентів повністю згодні, що мультфільми позитивно впливають на розвиток граматичної правильності мовлення дошкільників.

Третій аспект вивчення впливу мультфільмів на мовленнєвий розвиток дітей старшого дошкільного віку торкається розвитку зв'язного мовлення. 57,1% респондентів погоджуються з твердженням про позитивний вплив мультфільмів на формування зв'язного мовлення. 50% опитуваних сприймають мультиплікаційний продукт як потужний інструмент для навчання дітей розповідати історії, описувати події та вибудовувати логічні зв'язки. 28,6% респондентів висловили скептицизм з даного питання, оскільки зв'язне мовлення є складним процесом, що включає логіку, граматику, словниковий запас та вміння будувати речення, тому мультфільми не розглядаються даними респондентами як домінуючий засіб розвитку мовлення. 14,3% учасників тяжіють не погоджуватися з твердженням щодо впливу мультфільмів на розвиток зв'язного мовлення. Це може бути

обумовлено тим, що для досягнення результатів потрібна не лише пасивна перцепція, але й активна мовленнєва діяльність.

Опитування фахівців дошкільної освіти виявило і позитивні, і негативні тенденції у використанні мультиплікаційного контенту для мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Велика кількість вихователів фіксує недостатній рівень сформованості мовлення у дітей, зокрема граматичного компоненту.

Більшість педагогічних працівників визнає позитивний вплив мультиплікаційного контенту на мовленнєвий розвиток дітей, а понад дві третини активно використовують його у своїй роботі.

Дослідження виявило, що фахівці визнають ефективність мультфільмів для збагачення словникового запасу, але при цьому значна частина респондентів має сумніви стосовно позитивного впливу, що пов'язано з недостатністю досвіду у застосуванні мультфільмів саме для формування граматично правильного мовлення.

Результати опитування педагогічних працівників закладів дошкільної освіти показали, що мультфільми мають великий потенціал в аспекті мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку, але для досягнення педагогічних цілей та підвищення ефективності використання мультиплікаційного контенту необхідно створити систему відбору матеріалу та методичний супровід його використання на заняттях.

Опитування батьків щодо впливу мультиплікаційних фільмів на мовленнєвий розвиток дітей. В опитуванні серед батьків дітей старшого дошкільного віку щодо впливу мультфільмів на мовленнєвий розвиток взяло участь 54 особи. Переважна більшість батьків вважає, що розвиток мовлення їх дітей знаходиться на належному рівні (79,7% батьків), в той час, як 20,3% мають сумніви або занепокоєння щодо відповідності мовлення дитини віковим нормам.

Стосовно впливу мультфільмів на мовлення думки батьків щодо впливу мультфільмів розділилися: 48,1% згодні, 27,8% не згодні, і 24,1% вагаються.

Майже половина опитуваних вважає, що мультиплікаційний контент є важливим для розвитку мовлення дітей і визнає його освітній потенціал. 27,8% батьків висловили незгоду та 24,1% не мають чіткої позиції щодо такого впливу.

Результати опитування відображають вподобання дітей щодо видів мультиплікаційного продукту. Сюжетні мультиплікаційні фільми є популярними у 66,7% дітей респондентів. Більше половини опитаних вказали на навчально-розвивальні відео. Високий відсоток респондентів підтверджує, що значна частина батьків свідомо використовує мультфільми як джерело інформації. Відео-казки з закадровим голосом обрали 20,4% батьків, що свідчить про низький рівень популярності цього виду контенту. Це може бути пов'язано з тим, що відео казки не містять активних діалогів і важче сприймаються дітьми.

74,0% батьків підтверджують, що регулярно показують мультфільми дітям. Це свідчить про те, що вони є частиною повсякденного життя.

Також опитувані вказали мультфільми, які найчастіше дивляться діти, інформація про які викладена в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Рейтинг мультфільмів серед батьків дітей дошкільного віку

Назва мультфільму/каналу	Кількість згадувань	Приблизний % від 54 відповідей
1. Пані Калина	8	14,8%
2. Щенячий патруль	8	14,8%
3. Губка Боб	7	13,0%
4. Фіксики	7	13,0%
5. Лунтік	7	13,0%
6. Свинка Пеппа	4	7,4%
7. Том і Джері	4	7,4%
8. Леді Баг	3	5,6%

9. Тачки	3	5,6%
10. Майстерня Бібі	2	3,7%

Батьки також висловили думку стосовно впливу мультфільмів на словниковий запас, граматичну правильність та зв'язне мовлення дітей. Результати опитування наведені в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Вплив мультфільмів на мовленнєвий розвиток дітей

Аспект мовлення	Питання	% Згоди (Позитивна оцінка)	% Незгоди (Негативна оцінка)
Загальна важливість	«Мультфільми мають важливе значення для мовленнєвого розвитку»	48,1%	27,8%
Лексика (Слова)	«Допомагає засвоювати нові слова»	63,0%	18,5%
Якість (Фрази, речення)	«Сприяє формуванню якості мовлення (словосполучення, фрази, речення)»	64,8%	29,6%
Зв'язне мовлення (Розповіді, діалог)	«Допомагає послідовно і чітко висловлювати думки, скласти розповіді»	37,0%	42,6%

На думку опитуваних, мультфільми, в першу чергу, збагачують словниковий запас та формують граматичну правильність мовлення (63% і 64,8% відповідно). Скептицизм щодо впливу мультфільмів на зв'язне мовлення, яке є найскладнішою навичкою, висловили 42,6% батьків.

Згідно з результатами опитування, 61,1% батьків обговорюють мультфільми з дітьми, тобто намагаються перетворити пасивний перегляд на активну мовленнєву діяльність. При цьому, 37% з них не вважають мультфільми ефективним засобом покращення зв'язного мовлення.

Результати опитування серед батьків дітей старшого дошкільного віку виявили, що мультфільми є важливою частиною повсякденного життя дітей та

мають відчутний вплив на мовленнєвий розвиток дітей. Близько половини респондентів (48,1%) вважають мультиплікаційний контент важливим для розвитку мовлення, тоді як 27,8% мають протилежну думку, а 24,1% не мають стійкої позиції з даного питання. За жанрами переважають сюжетні мультфільми та навчально-розвивальні відео, що свідчить про потребу поєднувати розважальну та пізнавальну функції мультиплікаційних матеріалів. Водночас відео-казки з закадровим голосом залишаються менш популярними, оскільки їм не вистачає динамічності та діалогічності.

На думку батьків, найкраще мультфільми впливають на збагачення словникового запасу та формування граматично правильного мовлення (64,8%), при цьому частина батьків не впевнені стосовно позитивного впливу мультфільмів на зв'язне мовлення. Частково ця проблема вирішується шляхом обговорення побаченого з батьками.

Аналіз результатів опитування батьків та вихователів дозволив сформулювати ряд проблемних питань, що турбують однаково і батьків, і вихователів.

1. Недостатній рівень розвитку мовлення у дітей старшого дошкільного віку. І батьки, і педагоги визнають, що мовлення дітей не завжди відповідає віковим нормам.

2. Формування граматичної правильності мовлення. Обидві групи опитованих вважають граматичну правильність найскладнішим компонентом мовленнєвого розвитку. Формування граматичних структур є найпроблемнішим напрямом, зокрема і шляхом перегляду мультиплікаційних фільмів.

3. Сумніви стосовно ефективності використання мультфільмів для розвитку зв'язного мовлення. І батьки, і педагоги сумніваються, що перегляд мультфільмів має суттєвий вплив на розвиток зв'язного мовлення. Зокрема, пасивний перегляд не має результативності у цьому питанні.

4. Недостатність методичного або практичного досвіду використання мультфільмів з навчальною метою. Майже половина

вихователів не можуть однозначно оцінити вплив мультиплікаційного контенту на мовленнєвий розвиток через відсутність педагогічного досвіду використання цього засобу. Серед батьків також не має чіткого розуміння механізмів впливу мультфільмів на мовлення дитини.

5. Пасивний перегляд виступає обмежуючим чинником у мовленнєвому розвитку дітей. На думку вихователів, пасивне сприйняття мультфільмів не гарантує успішний мовленнєвий розвиток, для досягнення результату потрібно супроводжувати перегляд обговоренням побаченого для активізації зв'язного мовлення дитини. З цим твердженням погоджується переважна більшість батьків.

Водночас, і батьки, і вихователі відмітили позитивні тенденції щодо перегляду дітьми мультиплікаційного контенту.

1. Освітній потенціал мультиплікаційних фільмів. Більшість учасників визнають освітній потенціал мультфільмів і позитивно сприймають їх як допоміжний засіб розвитку мовлення.

2. Позитивний вплив мультфільмів на збагачення словникового запасу.

І батьки, і вихователі вказали, що мультфільми сприяють засвоєнню нових слів і розширенню словникового запасу. Це є найвиразнішим позитивним ефектом, який спостерігають як батьки (63%), так і педагоги (понад 78%).

3. Активне використання мультфільмів у повсякденному житті та освітній діяльності.

Більшість батьків відмітили, що регулярно показують дітям мультфільми, також більшість вихователів також використовують мультиплікаційний контент у освітній діяльності, що свідчить про визнання його практичної цінності.

4. Позитивний вплив мультфільмів на загальний розвиток дітей.

Майже половина батьків і понад дві третини вихователів розглядають мультфільми як важливий чинник розвитку пізнавальної активності, мислення й мовлення дітей.

5. Використання перегляду мультфільмів для активізації мовленнєвої взаємодії з дітьми.

І вихователі, і батьки усвідомлюють необхідність зворотного зв'язку з дітьми після перегляду мультиплікаційних фільмів. Вони визнають, що перегляд мультфільмів не повинен бути пасивним процесом, а частиною мовленнєвої діяльності.

6. Визнання інноваційності мультиплікаційного контенту для мовленнєвого розвитку дітей як доповнення до традиційних педагогічних методів.

І педагоги, і батьки розглядають мультфільми як інноваційний засіб, що позитивно впливає на розвиток мовлення та інтерес дітей до спілкування.

Отже, результати опитування дозволяють зробити висновок, що мультиплікаційний контент виступає ефективним додатковим засобом мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку, зокрема, в частині збагачення лексики та граматичних конструкцій. Водночас позитивний вплив мультфільмів на розвиток зв'язного мовлення залежить від якості контенту, активної участі дорослих у процесі перегляду та подальшого обговорення побаченого.

2.2.2. Дослідження рівня мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами мультиплікаційних фільмів. Нами було розроблено діагностичні завдання для вивчення рівня мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами мультиплікаційного контенту. Дана діагностика базується на підході до вивчення мовлення дітей К. Крутії [10], яка розробила авторську методику визначення рівня розвитку мовлення дітей дошкільного віку та охоплює перевірку рівня сформованості імпресивного (розуміння і сприймання) та експресивного мовлення (активне мовлення дитини).

Запропонована нами методика базується на мультиплікаційному контенті, що знаходиться у вільному доступі відеохостингу YouTube, що робить її привабливою для дітей, відображає загальний кругозір та інтереси дитини і дозволяє провести перевірку у ненав'язливій веселій формі.

Перший розділ методики охоплює діагностику імпресивного мовлення, яка має на меті визначити рівень вмінь дитини сприймати та розуміти мовленнєву інформацію. Для цього застосовується вправа «Операція «Провокація», під час якої дитині пропонують вибрати правильне зображення, що відповідає назві мультфільму, озвученої вихователем. Завдання організовано у три тематичних блоки, які включають як дубльовані зарубіжні мультфільми, так і традиційні українські мультфільми та відео-казки. Для полегшення сприймання дитині надаються підказки у вигляді заставок або промо-роликів до мультфільму, що водночас виступає як засіб стимуляції мовленнєвого аналізу і дозволяє визначити не лише правильність, а й швидкість реакції дитини, що суттєво підвищує точність діагностики.

Другий розділ методики зосереджений на діагностиці експресивного мовлення, тобто власного висловлювання. Цей розділ складається з кількох вправ, що охоплюють різні мовленнєві навички. Перша вправа «У мами – мамонтенятко? Та ні, у мами – дитятко!» спрямована на виявлення словотвірних навичок, зокрема здатності дитини правильно формувати назви дитинчат тварин. Особливо важливо в цій вправі те, що дитині надається можливість проявити власні знання про улюблені мультфільми, що додає позитивних емоцій і підвищує рівень мотивації до виконання завдання.

Наступна вправа, «Ланцюжок думок в моїй голові гойдається», орієнтована на граматичну правильність висловлювання. Дитині пропонують описати за зображеннями персонажів та події з відомих мультфільмів, формуючи речення, у яких оцінюється правильність структури, порядок слів та відсутність аграматизмів.

Остання вправа експресивного мовлення, «До нас у гості прийшов Пес Патрон!», має комплексний характер і розрахована на визначення рівня

зв'язного мовлення. Після перегляду короткого мультфільму дитина повинна упорядкувати серію малюнків відповідно до послідовності подій та розповісти сюжет. Оцінювання у цій вправі опирається на чотири основні критерії: смислова адекватність і самостійність виконання, можливість побудови зв'язного тексту, граматичне та лексичне оформлення висловлювань. Такий багатовимірний підхід дозволяє не лише діагностувати рівень володіння мовленням, а й виявити специфіку мовленнєвих порушень та визначити напрямок подальшої корекційної роботи.

Підсумкова оцінка за всіма вправами нараховується за 170-бальною шкалою, що потім конвертується у відсотковий показник за формулою: [фактичні бали] \times 0,588. Результати інтерпретуються у вигляді п'яти рівнів мовленнєвого розвитку: від високого (90–100%) до критичного (нижче 29%).

Така шкала дозволяє не лише оцінити загальний рівень мовленнєвого розвитку дитини, а й своєчасно виявити мовленнєві затримки чи патології, що потребують поглибленого нейропсихологічного обстеження та індивідуального корекційного втручання.

Окрім кількісного оцінювання, методика передбачає графічне представлення результатів як окремої дитини, так і групи в цілому, що є важливим компонентом моніторингу ефективності освітньої роботи та динаміки мовленнєвого розвитку. Це дозволяє педагогам і фахівцям систематично відстежувати прогрес, вносити корективи в навчальні програми та планувати профілактичні і корекційні заходи.

Критерії оцінювання. Загальна кількість балів за всі завдання враховуються комплексно та зіставляються із рівневою шкалою:

високий рівень – лінгвістично здібна дитина (від 100 до 90%);

достатній рівень – нормальний мовленнєвий розвиток (від 89,9 до 70%);

середній рівень – свідчить про парціальні мовленнєві порушення (від 69,9 до 50%);

нижче за середній – негрубе загальне недорозвинення мовлення (від 49,9% до 40%);

низький рівень – засвідчує наявність системної мовленнєвої патології, діти потребують поглибленого нейропсихологічного обстеження (від 39% до 30%);

критичний рівень – від 29% і нижче.

Загалом, запропонована методика є ефективним інструментом для об'єктивної, всебічної та адаптивної діагностики мовленнєвого розвитку старших дошкільників, відповідає вимогам сучасної педагогічної практики і інтегрує інноваційні підходи до роботи з дітьми. Вона сприяє створенню комфортних умов для діагностики, адже використовує знайомий та цікавий дітям мультимедійний матеріал, що значно знижує рівень тривожності і стимулює природне проявлення мовленнєвих компетенцій.

Експериментальне дослідження рівня мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку. Вищеописана методика була використана для проведення констатувального етапу дослідження мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Метою експерименту було дослідити стан мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку, зокрема рівень сформованості імпресивного та експресивного мовлення.

Завданнями експерименту було: визначити рівень сформованості імпресивного мовлення (розуміння та сприймання зверненого мовлення); визначити рівень сформованості експресивного мовлення (здатність дитини висловлювати власні думки); виявити типові мовленнєві труднощі, характерні для дітей старшого дошкільного віку; скласти уявлення про потенційні впливи мультфільмів як засобу мовленнєвого розвитку.

Дослідження проводилось на базі закладу дошкільної освіти № 2 м. Коростень у двох старших групах. Усього обстежено 27 дітей старшого дошкільного віку: група «Сонечко» – 12 дітей та група «Ромашка» – 15 дітей.

Діагностика проводилась індивідуально з кожною дитиною в ігровій формі. Завдання добирались відповідно до вікових особливостей і виконувались у затишній, сприятливій атмосфері. Під час виконання завдань

педагог спостерігав за особливостями розуміння мовлення, точністю й повнотою відповідей, граматичною правильністю, зв'язністю висловлювань.

За результатами констатувального експерименту (рис.2.1) серед 27 дітей було зафіксовано наступний розподіл за рівнями мовленнєвого розвитку: 7 дітей (25,9%) продемонстрували високий рівень мовленнєвої компетентності, характеризуючись чітким розумінням інструкцій, умінням формулювати повні, логічно пов'язані відповіді, а також розвинутим словниковим запасом. 12 дітей (44,4%) відповідали достатньому рівню, проте їхні висловлення часто були стислими, місцями недостатньо зв'язними, із незначними граматичними і лексичними помилками. Суттєві труднощі виявилися у 8 дітей (29,6%), які належали до середнього рівня; у них спостерігалися як труднощі в розумінні мовлення, так і у формулюванні відповідей — переважали односкладові речення, нерідко нечіткі чи не відповідні змісту завдань. При цьому жодних випадків з рівнями нижче середнього, низького чи критичного зафіксовано не було.

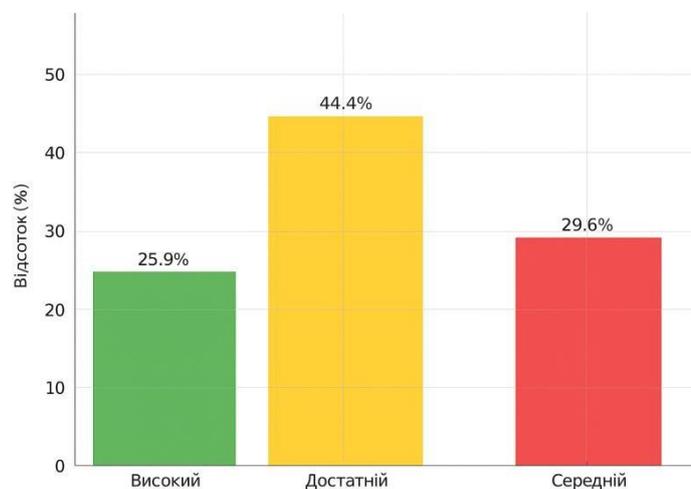

Рис. 2.1. Результати діагностики рівня мовленнєвого розвитку

Типові мовленнєві порушення, що були виявлені в процесі дослідження, включали відсутність навички формувати повні речення, обмежений словниковий запас, побудову некоректних з точки зору граматики та логіки речень, а також труднощі у доборі точних слів. Крім того, була помічена монотонність мовлення, відсутність інтонаційного забарвлення, низька

ініціативність у мовленні, а також уривчастість і логічна незавершеність побудови зв'язних висловлювань. Окрім цього, діти мали труднощі в описі предметів, явищ і ситуацій, що ставить під сумнів повноцінне засвоєння мовленнєвої компетентності.

Отримані дані свідчать про необхідність систематичної корекційно-розвивальної роботи, спрямованої на посилення мовленнєвих умінь дітей, особливо у частині формування зв'язних висловлювань і розширення словникового запасу. Зважаючи на актуальні інтереси дітей дошкільного віку і їхнє активне використання мультимедійних ресурсів, доцільним є подальше дослідження можливостей і впливу якісного мультиплікаційного контенту як інструменту мовленнєвого розвитку.

Проведені опитування серед батьків та вихователів стосовно мовленнєвого розвитку дітей та аспектів використання мультиплікаційних фільмів разом з результатами діагностики мовленнєвого розвитку старших дошкільників дозволили виявити наявні проблеми мовлення дітей, рівень усвідомлення їх батьками та фахівцями, а також ставлення до мультфільмів як засобу покращення їх мовленнєвого розвитку.

Батьки переважно позитивно оцінюють мовленнєвий розвиток своїх дітей старшого дошкільного віку, вважаючи його належним, тоді як вихователі демонструють більш критичний підхід, відзначаючи наявність певних проблем, зокрема у формуванні граматичної правильності та зв'язного мовлення.

Отримані діагностичні дані підтверджують, що близько третини дітей мають мовленнєві труднощі середнього рівня, що проявляються у труднощах розуміння мовлення, формуванні повних речень, граматиці та словниковому запасі. Суттєві проблеми у вигляді низьких рівнів розвитку не зафіксовано, проте виявлені типові мовленнєві порушення свідчать про необхідність систематичної корекційно-розвивальної роботи.

І батьки, і вихователі визнають, що пасивний перегляд мультфільмів сам по собі не сприяє розвитку зв'язного мовлення, і що для досягнення

результатів необхідне активне залучення дорослих до мовленнєвої взаємодії з дітьми.

Недостатній педагогічний та батьківський досвід цілеспрямованого використання мультиплікаційного контенту є одним із бар'єрів ефективності такого методу.

Проведені дослідження виявили суттєвий навчальний потенціал мультиплікаційного контенту для покращення мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку, що відкриває нові перспективи його використання на заняттях у закладах дошкільної освіти.

Переважна більшість педагогічних працівників позитивно оцінюють вплив мультфільмів на мовленнєвий розвиток дітей, визнаючи їхню ефективність як засобу збагачення словникового запасу та формування граматичної правильності мовлення. Так само близько половини батьків підтверджують освітній потенціал мультфільмів і активно використовують їх у повсякденному житті своїх дітей. Це свідчить про те, що мультфільми займають важливе місце у розвитку мовленнєвих компетенцій дошкільників і слугують дієвим інструментом, який допомагає розширювати лексичний запас і покращувати володіння граматичними структурами.

Водночас експериментальні дані показали, що мовленнєвий розвиток дітей не обмежується лише пасивним переглядом мультфільмів. Значна частина педагогів і батьків визнають, що без рефлексії, обговорення та залучення дітей до мовленнєвих вправ із використанням мультиплікаційного контенту вплив на розвиток зв'язного мовлення значно знижується.

Вихователі намагаються компенсувати ці обмеження, надаючи перевагу навчально-розвивальним відео, які мають чітку дидактичну мету, є структурованими за змістом і лексикою, що допомагає ефективно формувати мовні навички відповідно до вікових особливостей дітей. Педагоги спираються на те, що такі матеріали не тільки розважальні, але й пізнавальні, балансуючи між розвитком пізнавальної активності та мовленнєвих

компетенцій, що є індикатором їхньої практичної значущості для освітнього процесу в ЗДО.

Водночас використання сюжетних мультфільмів з мовними зразками діалогічного мовлення, а також відео-казки з монологічним мовленням використовуються недостатньо часто, що не дозволяє виявити їх навчальний потенціал.

2.3. Технологія мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку з використанням мультиплікаційних фільмів

2.3.1. Критерії відбору мультиплікаційного контенту для покращення мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Для покращення рівня мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку нами розроблено комплекс вправ із застосуванням мультиплікаційного контенту. Дана технологія зосереджена на імпресивному та експресивному мовленні, зокрема на здатності розуміти мовлення, на поповненні словникового запасу, розвитку граматичної правильності мовлення та розвитку навичок зв'язного мовлення.

Згідно методичного підходу К. Крутій для використання мультфільмів для покращення мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку необхідно дотримуватись наступних принципів:

- Навчання повинно бути організованим і усвідомленим, з розвитком умінь спостерігати, класифікувати, вибирати та аналізувати отриману інформацію з мультфільмів.
- Ефективність занять підвищується, якщо мультфільми демонструються не повністю, а у вигляді спеціально відібраних відеофрагментів із ретельно продуманим педагогічним супроводом.
- Методика передбачає три етапи роботи з мультфільмами: пропедевтичний (уведення в сюжет), переглядовий, рефлексивний (оцінний), а також виконання спеціальних завдань для концентрації уваги.

- Відеофрагменти повинні містити комунікативні ситуації і відповідати віковим особливостям дітей, ґрунтуватися на психологічних засадах настанови і підготовленості до визначеної мети.

- Перегляд мультфільмів рекомендується поєднувати з вербальним описом, обговоренням сюжету, активацією словникового запасу (складання синонімічних рядів, речень) і провокацією мовленнєвої діяльності дітей.

- Особливу увагу слід приділяти вибору сюжетів, уникати контенту з елементами агресії, насильства, аморальності, які можуть негативно впливати на психіку дитини.

- Для мотивації до мовленнєвих завдань рекомендується використовувати «наскрізних» персонажів, знайомих і улюблених дітей героїв мультфільмів, які сприяють формуванню діалогів і монологів.

- Кількість перегляду мультфільму має бути обмеженою (до 15 хв), далі має бути робота з мікросюжетами, використання стоп-кадрів та розгорнуте вербальне спілкування.

Мультиплікаційний контент необхідно обирати виважено, спираючись на досвід провідних педагогів дошкільної освіти, зокрема за наступними критеріями.

Вікова відповідність ідейного і естетичного наповнення. Мультфільм повинен бути ретельно підібраний за віком дитини, враховувати її психологічний рівень і інтереси, щоб сприяти розвитку мовленнєвої сфери та емоційної сфери [18].

Обґрунтованість сюжетної лінії та динаміки. Сюжет має бути цілеспрямованим, логічним, з чіткою структурою, щоб забезпечити краще сприйняття, закріплення лексики і мовленнєвих конструкцій, а також стимулювати активну участь дитини [18].

Якість та надійність контенту. Мультфільм має бути створений з дотриманням педагогічних та психологічних стандартів, містити позитивний досвід доброзичливих героїв і моральну цінність, що сприяє формуванню позитивної мотивації та ціннісного ставлення до мови [41].

Мовне наповнення і мовленнєва насиченість. Зразки мовлення мають бути доступними для рівня дітей, містити чіткі, коректні мовленнєві зразки, та забезпечувати наслідування правильних мовних структур [31].

Соціальна і культурна відповідність. Мультфільм має формувати у дитини позитивні уявлення про соціальні цінності, дружбу, співпрацю, толерантність, уникати сцен насильства, агресії, некоректних поведінкових моделей [41].

Інтерактивність та активізація сприйняття. Мультфільм має бути багаторазово використовуваним із супровідною діяльністю: обговоренням сюжету, запитаннями, мовленнєвими вправами для підсилення навичок. Це дозволяє перетворити перегляд у справжній педагогічний акт, стимулюючи мовленнєвий розвиток [18].

Для покращення мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку варто використовувати сюжетні мультфільми, оскільки «цінними для дитини виступають ті мультфільми, що містять в собі моделі комунікативно-мовленнєвої діяльності, показують як позитивні, так і негативні моменти у спілкуванні, вчать діяти, долати перешкоди, збагачують мовлення». [31]

Такий мультиплікаційний контент насичений діалогічним та монологічним мовленням, разом з невербальною комунікацією, і виступає живим прикладом мовлення для дитини.

2.3.2. Методика проведення занять з розвитку мовлення із застосуванням мультиплікаційних фільмів. На мовленнєвий розвиток дитини значною мірою впливає сприймання матеріалу на слух, з подальшим усвідомленим використанням у власному мовленні. Після перегляду мультфільмів необхідно виконувати спеціальні вправи, що не лише активізують зацікавленість дітей, а й розвивають навички сприйняття мовлення.

Усна бесіда (запитання–відповіді) забезпечує формування уміння слухати і розуміти мовлення, зосереджує увагу на пригадуванні подій сюжету, а також тренує конструювання логічно завершених мовних відповідей.

Гра «Покажи героя» (поєднання рухів і мовлення) підсилює розуміння мовлення через емоції, інтонації та зміст висловлювань персонажів мультфільму. Мовлення стає живим через дію, формується зв'язок між словом і рухом, розвивається емоційний інтелект і невербальні засоби вираження.

Гра «Так чи Ні?» (плескати у долоні, якщо так) спрямована на тренування сприйняття мовлення на слух, увагу до деталей, здатність швидко обробляти і розрізняти правильність почутої інформації. Діти навчаються фіксувати важливі деталі сюжету і реагувати на зворотній зв'язок.

Малювання улюбленого моменту з поясненням. Це завдання, що поєднує відтворення сприйнятого образу та мовне його осмислення. Дитина спочатку візуалізує важливий для себе сюжет, а потім словесно описує його, що формує послідовність, смисловий зв'язок мовних одиниць і стимулює власну мовленнєву ініціативу.

Доцільність використання таких вправ полягає в тому, що для дітей старшого дошкільного віку, які ще не читають або тільки опановують читання, сприйняття мовлення відбувається переважно через слух і дію. Тому ігрові форми роботи забезпечують природний, доступний шлях розвитку навичок розуміння зверненого мовлення та власного висловлювання, що особливо важливо у контексті цілеспрямованої мовленнєвої роботи з мультиплікаційним контентом.

Наступний етап технології розвитку мовлення дошкільників стосується розширення словникового запасу, зокрема освоєння спільнокореневих або логічно пов'язаних слів. Тому тут особливе значення мають вправи на вивчення трансформації іменників у інші частини мови, тобто словотвір.

Вправа на утворення прикметників від іменників («Хто? – Чий?») допомагає дітям засвоїти базовий механізм словотвору, розвиває мовне чуття, а також здатність описувати навколишній світ через ознаки предметів, що є фундаментом для подальшого формування граматичної правильності.

Вправа на утворення зменшувальних слів («Зроби слово лагідним») розвиває емоційну сторону мовлення, навчає виражати ніжні почуття і

лексичні відтінки, що значно підвищує комунікативну компетентність дитини, робить мовлення багатшим і виразнішим.

Вправа на утворення дієслів («Чарівне слово – зроби дію!») формує розуміння зв'язку між предметом і дією, розвиток синтаксису, допомагає дітям оволодіти динамічними засобами мовлення, що необхідні для побудови повноцінних речень і розповідей.

Добір словотворчих суфіксів («Чарівний кінець») розвиває творче мовлення, тренує грамотне мислення і навички читання й письма, допомагає дітям усвідомлено формувати нові слова за моделями.

Ці вправи ефективні завдяки тому, що їх виконання відбувається у формі гри з улюбленими сюжетами та персонажами мультфільмів, що стимулює мовленнєву активність дітей, сприяє засвоєнню мовних знань у природному, емоційно-насиченому середовищі.

Третій етап реалізації технології розвитку мовлення дошкільників зосереджений на граматичній правильності.

Вправа «Скажи правильно» сприяє формуванню у дітей граматичного слуху, тобто здатності розпізнавати граматичні помилки у мовленні. Через ігрову діяльність дитина вчиться узгоджувати слова за родом, числом і особою в реченнях, що забезпечує автоматизацію правильних мовних форм у повсякденній комунікації.

Вправа «Хто що робить?» формує розуміння граматичної узгодженості підмета і присудка. Діти практикують правильний вибір дієслівних форм залежно від числа і особи суб'єкта, що є основою синтаксичної грамотності.

Вправа «Один — багато» допомагає дітям опанувати морфологічне змінювання слів, зокрема множину, що розвиває мовне чуття і засвоєння словотвірних закономірностей.

Вправа «Закінчи речення правильно» спрямована на розвиток навичок побудови зв'язних, граматично правильних речень із правильним вживанням дієслівних форм, що є важливим для формування мовленнєвої послідовності та зв'язності.

Вправа «Хто що сказав?» — розвиває уміння грамотно перетворювати пряму мову в непряму, тренуючи зміну часових форм, особових займенників і побудову логічної структури висловлювання.

Усі вправи побудовані так, щоб перебувати у природному для дітей ігровому контексті, що підвищує мотивацію та ефективність засвоєння граматичних навичок. Вони відповідають вимогам сучасної методики формування граматичної правильності у дітей дошкільного віку, сприяють розвитку синтаксичного і морфологічного мислення.

Завершальний етап технології зосереджений на розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку. Запропоновані вправи поєднують уяву з вербальним відтворенням інформації, що сприяє формуванню логічного мислення, умінню будувати причинно-наслідкові зв'язки та зв'язний текст.

Вправа «Розкажи по картинках» передбачає використання 4–6 ілюстрацій із ключовими моментами мультфільму, які діти викладають у правильній послідовності. Надалі вони усно коротко описують події на кожній картинці, що сприяє засвоєнню логічної послідовності і розвитку сюжетного мислення.

Інтерактивне завдання «Закінчи історію» побудоване на поступовому формуванні закінчених речень: вихователь починає фразу, а дитина продовжує її, що стимулює вміння конструювати завершену думку на прикладі сюжетних ліній мультфільму.

Питання «Що було спочатку, а що потім?» сприяє розвитку уміння послідовного переказування сюжету мультфільму без пропусків і викривлень, що є основою зв'язного мовлення.

Рольова гра «Говорить герой» орієнтована на формування навичок говорити від імені персонажа мультфільму, передавати його емоції, мотиви та почуття, що підсилює особистісне залучення в оповідь.

Гра «Чому?» орієнтує дітей на побудову причинно-наслідкових зв'язків у мовленні з використанням сюжету мультфільму, стимулюючи логічне мислення та пояснювальне мовлення через конструкції типу «тому що...».

Завдання «Придумай кінець / продовження» активізує творче мислення та мовленнєву фантазію дітей, які змушені уявно моделювати альтернативні варіанти розвитку сюжету мультфільма, що сприяє формуванню зв'язного та послідовного тексту.

Побудова трьох пов'язаних речень у вправі **«Три речення»** розвиває вміння лаконічно і структуровано висловлювати думки, важливі для ефективної комунікації, базуючись на сюжеті мультфільму.

Застосування мультфільмів як основного навчального матеріалу дозволяє підвищити мотивацію дітей, забезпечити емоційне залучення і створити контекст для розвитку мовленнєвих і когнітивних навичок, формуючи цілісну систему мовленнєвого розвитку, яка поєднує усне висловлення, логіку та творче мислення.

2.3.3. Комплекс вправ з розвитку мовлення на основі мультфільму «Три пригоди Зайчика та Арчі». Нами представлена технологія мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку із використанням мультиплікаційного фільму «Пригоди Зайчика та Арчі» (студія «Big Papa Media», реж. А. Дніпровський), який знаходиться у вільному доступі на українському YouTube-каналі «KidsViX UA – Дитячі мультики, та пісні українською».

Перед початком перегляду фрагменту мультфільма вихователь проводить невелику бесіду з дітьми, запитує про їх вподобання щодо мультфільмів, про улюблених героїв тощо.

Далі відбувається перегляд мультфільму тривалістю 16 хвилин, та подальше виконання вправ.

I. Вправи на імпресивне мовлення (розуміння побаченого).

1. Бесіда з питаннями (усно, по колу)

Вихователь ставить дітям запитання. Діти відповідають словами або жестами:

- Хто загубив чарівні яйця? (Зайчик)
- Хто йому допомагав? (Арчі, трактор)

- Чому Зайчик сховався в норі і не хотів нікого бачити?
- Він став сірим – і що? Це погано чи просто по-іншому?
- Як Арчі його підтримав?
- А хто хотів з'їсти Арчі та Зайчика? (Лис)
- Чим закінчилася історія? (Яйця знайшли, прийшла весна, всі раділи)

2. Гра «Покажи героя»

Вихователь каже: «Зараз я назву героя, а ви покажіть, як він себе поводить».

- Зайчик сумний, як він виглядав? (пригорбився, закрив личко лапками)
- Арчі радується – як він стрибає або посміхається?
- Лис сердиться і ганяється за зайчиком та Арчі – покажіть лапками, як він біг.
- Равлик тягне персик — повільно повзе.
- Весна прийшла – усі піднімають руки вгору і кажуть «Ура!».

3. «Так чи Ні?» (діти відповідають: плескання = ТАК, тиша = НІ)

Вихователь читає твердження:

- Зайчик загубив чарівні яйця? (Так)
- Арчі сказав: «Я тобі не допоможу»? (Ні)
- Лис хотів з'їсти зайчика та Арчі? (Так)
- Зайчик став синім, як небо? (Ні)
- Друзі разом врятували весну? (Так)

4. Малювання без слів: «Мій улюблений момент»

Дітям дають аркуші. Вони малюють сцену, яка найбільше запам'яталась.

Вихователь підходить і перепитує кожного:

— Що ти намалював? (дитина відповідає усно)

5. Підсумок-розмова (простими словами)

Вихователь запитує: «Чому добре мати друга?»

«Коли Зайчик засумував, що зробив Арчі?» (Допоміг)

«А якщо друг змінився, він все одно друг?» (Так!)

II. Вправи на експресивне мовлення (поповнення словникового запасу, граматична правильність та зв'язне мовлення)

Поповнення словникового запасу:

1. «Хто? – Чий?» (утворення прикметників від іменників)

Мета: навчити утворювати прикметники – описові слова.

Вихователь показує картинку героя і каже:

Це Арчі. А його хвіст – який? (Арчів / Арчин).

Це зайчик. А нора – чия? (зайчикова).

Це лисиця. А хвіст? (лисячий).

Це равлик. А будиночок? (равликовий).

Це трактор. А колеса? (тракторові, тракторні).

Діти відповідають усно.

2. «Зроби слово лагідним» (зменшено-пестливі слова)

Мета: утворення пестливих фраз, розвиток емоційного мовлення.

Вихователь каже слово – діти додають ласкаве закінчення:

Зайчик → зайченя

Яйце → яєчко

Персик → персичок

Дерево → деревце

Морква → морквинка

Торт → тортик

Яблуко → яблучко

3. «Чарівне слово – зроби дію!» (утворення дієслів)

Мета: розвивати утворення дієслів через гру словом – дією.

Можливі варіанти дитячих відповідей:

Яйце варити, розбити, їсти, *яйцювати* (смішно — добре для гри)

Зайчик стрибає, ховається, бігає

Трактор їде, гуркоче, везе, *тракторить* (жартівливо)

Равлик повзе, ховається, рухається, *слизить*

Лис крадеться, полює, *лисує*

Вихователь підкреслює справжні дії («плескає»), а смішні – залишає як образні.

4. «Хто що робить?» – гра з картками

Карточки з героями + картки з діями. Дитина має з'єднати:

Хто? Що робить?

Зайчик стрибає, шукає яйця

Арчі допомагає, нюхає слід

Лис ловить, кричить

Равлик повзе, краде персик

Трактор везе, рахує овець

Потім вихователь просить:

— А як назвати зайчика, який шукає? (зайчик-шукач)

— А лиса, який краде? (крадій-лис / лис-крадій)

5. «Чарівний кінець» – добери суфікс

Вихователь каже основу слова, діти добирають словотворчий суфікс:

Весна → весняний

Ліс → лісовий, лісник

Персик → персиковий

Чарівник → чарівний, чаруючий

Дерево → дерев'яний, деревце

Золото → золотавий, золотистий

Граматична правильність висловлювання:

1. «Скажи правильно» (виправ помилку героя)

Вихователь каже фразу «як говорить герой», але спеціально з граматичною помилкою. Діти повинні сказати правильно.

Герой каже (неправильно) Діти мають сказати (правильно)

«Ми знайшла яйця!»	«Ми знайшли яйця!»
«Арчі поміг мені.»	«Арчі допоміг мені.»
«Яйця було золоті.»	«Яйця були золоті.»
«Вони злякався лиса!»	«Вони злякалися лиса!»
«Я не хочу бачить нікого.»	«Я не хочу бачити нікого.»
«Трактор привіз овця.»	«Трактор привіз овець / овечок.»

2. «Хто що робить?» (узгодження підмета й присудка)

Вихователь показує картинку героя, а діти завершують речення, узгоджуючи дію:

- Зайчик... що робить? → стрибає, шукає, ховається
- Арчі... → допомагає, нюхає слід, говорить
- Трактор... → їде, рахує овець
- Яйця... → світяться, зникають, лежать
- Лис... → крадеться, сердиться, ганяється

Можна перевіряти:

«Правильно сказав? Чому «яйця світяться», а не «світяться?»»

3. «Один – багато»

Діти мають змінити слово у правильну форму множини (усно або з картками).

Один	Багато
яйце	яйця
персик	персики
зайчик	зайчики
дерево	дерева
овечка	овечки
лис	лиси / лисиці
чарівне яйце	чарівні яйця

Варіант гри: вихователь кидає м'яч і каже «один зайчик» – дитина ловить і каже «багато зайчиків».

4. «Закінчи речення правильно» (час та особа дієслова)

Вихователь починає речення, діти закінчують у правильній формі:

- Арчі і Зайчик шукали... (яйця)
- Лис хотів... (з'їсти їх)
- Зайчик заховався, бо... (соромився, посірів)
- Весна прийшла, коли... (яйця знайшлись)
- Яйця були... (кольорові, чарівні)
- Трактор рахував... (овець)

5. «Хто сказав? Скажи правильно» (пряма та непряма мова)

Вихователь читає: – Зайчик каже: «Я негарний!»

Діти мають переказати правильно: Зайчик сказав, що він негарний.

Пряма мова героя Непряма мова

«Я посірів!»	Зайчик сказав, що він посірів.
«Все пропало!»	Арчі сказав, що все пропало.
«Я знайшов слід!»	Арчі сказав, що знайшов слід.
«Весни не буде!»	Зайчик сказав, що весни не буде.

Запропоновану технологію було застосовано у ЗДО № 2 м. Коростень на заняттях у двох старших групах. Усього охоплено 27 дітей старшого дошкільного віку: група «Сонечко» – 12 дітей та група «Ромашка» – 15 дітей.

Повторне оцінювання мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку було проведене для визначення ефективності запропонованої нами технології мовленнєвого розвитку. У дослідженні брали участь ті самі 27 дітей, що й на констатувальному етапі, що дає можливість провести порівняльний аналіз.

Результати повторної діагностики показали позитивну динаміку мовленнєвого розвитку (рис. 2.2)

Частка дітей із високим рівнем мовленнєвої компетентності зросла з 25,9% до 33,3% (з 7 до 9 дітей), що свідчить про збільшення кількості вихованців, здатних чітко розуміти мовні інструкції, вільно формулювати

розгорнуті висловлювання та ефективно застосовувати різноманітні мовні засоби й логічні зв'язки.

Частка дітей із достатнім рівнем розвитку мовлення також збільшилася з 44,4% до 48,1% (з 12 до 13 дітей). Ці діти демонструють адекватне розуміння зверненого мовлення та сформовані навички граматично правильної побудови речень; одночасно, їхні висловлювання іноді можуть залишатися недостатньо послідовними або містити незначні лексико-граматичні помилки.

Найсуттєвішим є зменшення частки дітей із середнім рівнем розвитку мовлення, від 29,6% до 18,5% (з 8 до 5 дітей). Діти цієї групи показали прогрес у чіткості відтворення змісту та збільшенні активного словника, однак все ще зустрічаються труднощі у формуванні логічно завершених і розгорнутих висловлювань.

Жодна дитина не опинилася нижче за середній рівень, що підтверджує позитивний вплив систематичної педагогічної корекції.

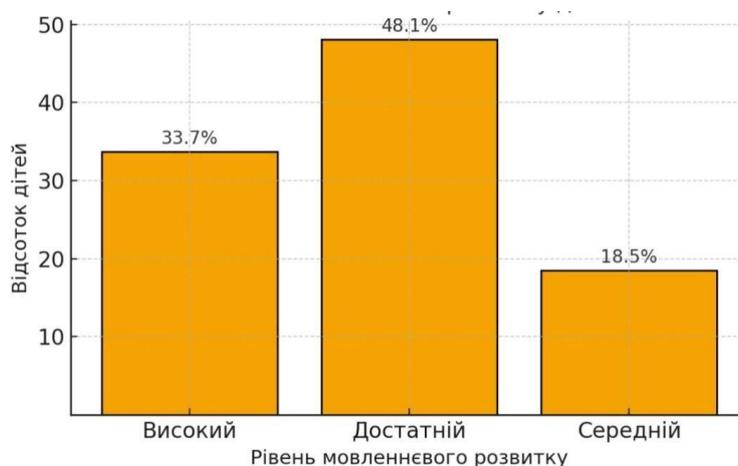

Рис. 2.2. Результати повторної діагностики рівня мовленнєвого розвитку

Отримані результати свідчать про ефективність застосування даної технології мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку з використанням мультиплікаційного контенту.

Українські сюжетні мультфільми, які можна використовувати для мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку, представлено у додатку Д.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 2

Проведений контент-аналіз Базового компоненту дошкільної освіти (БКДО) та основних комплексних освітніх програм («Впевнений старт», «Освіта і піклування» та ін.) підтвердив їхню повну відповідність вимогам комплексного мовленнєвого розвитку дітей. Аналіз засвідчив відсутність у програмуванні прямої обов'язкової вказівки на застосування мультиплікаційного контенту, водночас усі досліджені програми опосередковано підтримують інтеграцію мультфільмів як сучасного формату художнього твору.

Програми передбачають переказ змісту переглянутих мультфільмів, обговорення поведінки героїв, що відповідає завданням розвитку зв'язного мовлення, збагачення словникового запасу та формування навичок аналізу. Відтак, мультиплікаційний контент визнається ефективним, але необов'язковим педагогічним інструментом, який може бути включений у мовленнєву діяльність із метою підвищення її інтересу й емоційної насиченості для сучасних дітей.

Опитування педагогічних працівників і батьків, а також констатувальний етап експериментального дослідження підтвердили актуальність проблеми та виявили навчальний потенціал мультиплікаційного контенту для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. Результати діагностики, виконаної за спеціально розробленою методикою на базі мультиплікаційного контенту, засвідчили наявність суттєвих труднощів у формуванні структурних, повних і логічно завершених зв'язних висловлювань, а також у граматичній правильності та лексичному запасі.

Переважає більшість вихователів і значна частина батьків відзначають позитивний вплив мультфільмів і їхній освітній потенціал для мовленнєвого розвитку, що свідчить про доцільність їх практичного застосування в освітньому процесі. Водночас, і педагоги, і батьки висловлюють обґрунтовані сумніви щодо безпосереднього позитивного впливу мультиплікаційного контенту на формування граматичної правильності та, особливо, зв'язного мовлення.

Як ключову перешкоду ефективного розвитку зв'язного мовлення визнано пасивне сприйняття мультиплікаційного контенту. Для досягнення кращих результатів необхідне активне залучення дорослих до процесу перегляду, зокрема шляхом організації змістовного обговорення.

Результати дослідження вказують на потребу створення системи відбору матеріалів та методичного супроводу їх цілеспрямованого застосування у навчальному процесі. Отже, мультиплікаційний контент виступає ефективним додатковим засобом мовленнєвого розвитку дітей, однак його позитивний вплив на складні компоненти мовлення (граматика, зв'язне мовлення) у значній мірі залежить від якості контенту та активної, цілеспрямованої педагогічної діяльності дорослих.

З метою подолання виявлених труднощів було розроблено й впроваджено технологію мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами мультиплікаційного контенту. Сутність технології полягала у формуванні системи спеціалізованих занять, які трансформують процес перегляду мультфільмів із пасивного у активну мовленнєву діяльність. Основними компонентами технології стали: цілеспрямований відбір мовленнєво насиченого контенту; організація активного обговорення сюжету, персонажів і морально-етичних аспектів; комплекс вправ, спрямованих на розвиток лексики, граматики та побудову монологічних і діалогічних висловлювань на основі переглянутого матеріалу.

Повторна діагностика дітей після експериментального впливу підтвердила позитивну динаміку мовленнєвого розвитку, що свідчить про ефективність запропонованої технології.

ВИСНОВКИ

Кваліфікаційну роботу присвячено дослідженню потенціалу мультфільмів для покращення мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку. Мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку розглядається сучасною наукою як цілісний процес формування мовленнєвої особистості, що забезпечує підготовку дитини до подальшого навчання та успішної соціалізації.

Підґрунтям цього процесу є взаємодія трьох фундаментальних категорій – «мова», «мовлення» та «мовленнєва діяльність», які в психолого-

педагогічній літературі трактуються як взаємопов'язані, але не тотожні явища. Мова є системою знаків і правил, мовлення – специфічним актом використання цієї системи в спілкуванні, а мовленнєва діяльність – соціально зумовленим процесом продукування та сприйняття усних висловлювань.

Дошкільний вік характеризується активізацією мовленнєвої діяльності, дитина переходить від ситуативного мовлення до контекстного, опановує складні граматичні конструкції, покращує словниковий запас, звукову культуру мовлення, удосконалює навички зв'язного монологічного та діалогічного висловлювання. Формується мовленнєва компетенція, зокрема комунікативна адекватність, виразність, граматична правильність та культура мовлення. Цей період є основою подальшої соціалізації та освітньої діяльності.

Особливу роль у процесі мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку відіграє дитячий мультиплікаційний контент. Мультфільми, завдяки яскравим образам, виразному мовленню персонажів, динамічному сюжету та музичному супроводу, сприяють збагаченню словника, формуванню граматичних структур, розвитку мовленнєвої діяльності та творчої уяви. Старші дошкільники засвоюють мовленнєві закономірності, переймають інтонаційні особливості, практикуються у відтворенні діалогів у грі. Водночас вчені наголошують на двоякому впливі мультфільмів: позитивному, за умови педагогічної збалансованості змісту, й негативному, через надмірний перегляд або використання контенту з агресивною або неприйнятною лексикою.

Аналіз наукових доробок провідних вітчизняних та зарубіжних педагогів висвітлює сучасний стан дослідження мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку та роль мультиплікаційного контенту у ньому. Дослідження показало, що мовленнєвий розвиток дитини є поетапним, цілеспрямованим процесом формування мовленнєвих умінь і навичок для ефективного спілкування, пізнання світу й соціальної взаємодії. Це передбачає засвоєння лінгвістичних знань, розвиток словникового запасу, граматики,

зв'язного мовлення та мовленнєвої активності. При цьому позитивний вплив мультфільмів на граматичну правильність і зв'язне мовлення можливий лише за умови науково обґрунтованої педагогічної організації їх використання.

Вивчення Базового компоненту дошкільної освіти (БКДО) та основних комплексних освітніх програм («Впевнений старт», «Стежинки у Всесвіт» тощо) підтвердило відповідність вимогам комплексного мовленнєвого розвитку дітей. Програми передбачають переказ змісту мультфільмів, обговорення поведінки героїв, що відповідає завданням розвитку зв'язного мовлення, збагачення словникового запасу та формування навичок аналізу. Водночас, прямої обов'язкової вказівки на застосування мультфільмів немає, але вони розглядаються як ефективний, хоча й необов'язковий педагогічний інструмент.

Опитування педагогів і батьків засвідчили позитивний вплив мультфільмів на формування словникового запасу. Водночас дорослі висловлюють сумніви щодо безпосереднього впливу мультфільмів на формування граматичної правильності та зв'язного мовлення. Ключовою перешкодою названо пасивне сприйняття контенту, що потребує активного залучення дорослих для перегляду та змістовного обговорення.

Для подолання виявлених труднощів розроблено й впроваджено технологію мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами мультиплікаційного контенту. Суть технології полягає у трансформації перегляду мультфільмів із пасивного у активну мовленнєву діяльність через цілеспрямований відбір мовленнєво-насиченого контенту, активне обговорення сюжету, персонажів, морально-етичних аспектів та комплекс вправ для розвитку лексики, граматики й побудови монологічних і діалогічних висловлювань.

Експериментальна перевірка показала позитивний вплив запропонованої технології на рівень мовленнєвих компетенцій дітей. Повторна діагностика зафіксувала суттєві якісні й кількісні зміни в мовленнєвому розвитку. Отже, систематичне використання методично

обґрунтованого мультиплікаційного контенту в поєднанні з активною взаємодією педагога і дитини сприяє значному підвищенню рівня мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Отже, дослідження доводить, що мультфільми, трансформовані з пасивного засобу розваги в активний інструмент навчання через педагогічну технологію, є ефективним додатковим засобом мовленнєвого розвитку. Практичне значення полягає у можливості впровадження розробленої технології, критеріїв відбору контенту та комплексу вправ у практику дошкільних закладів для покращення мовленнєвого розвитку, підвищення педагогічної ефективності й мотивації дітей до активного спілкування.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з більш детальним вивченням впливу різних жанрів і форматів цифрового освітнього контенту на розвиток мовленнєвих, когнітивних і комунікативних навичок дітей різних вікових категорій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) [Електронний ресурс] / затв. наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 р. № 33. – URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 07.11.2025).
2. Бакаленко О. А. Психологія сприйняття та переробки інформації : навч. посіб. – Харків : ХНУРЕ, 2017. 124 с.
3. Біла І. М. Індивідуальні особливості сприймання, їх роль у конструюванні реальності / І. М. Біла // *Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України.* – К. :

- Вид-во «Фенікс», 2012. – Т. XII. Психологія творчості. Вип. 15. – С. 62–68.
4. Богуш А. М. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку: Навчальний посібник. - К.: Видавничий Дім «Слово», 2003. 344 с.
 5. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах : підручник / за ред. А. М. Богуш. – Вид. 2-ге, допов. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2015. 704 с.
 6. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: Підручник / За ред. А. М. Богуш. К.: Вища шк., 2007. - 542 с.
 7. Богуш А. М., Маліновська Н. В. Методика розвитку мовлення і навчання рідної мови дітей раннього і дошкільного віку : підруч. для студ. пед. коледжів (спеціальності 012 Дошкільна освіта). Київ : Видавничий Дім «Слово», 2020.
 8. Виготський Л. С. Мислення і мова, психологічні дослідження. 1-е вид, 1934. 323 с.
 9. Виховання дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти різних типів : монографія / С. А. Васильєва, Н. В. Гавриш, В. В. Рагозіна ; за наук. ред. Н. В. Гавриш. – Кропивницький : ІМЕКС - ЛТД, 2021. 226 с.
 10. Вступ до мовознавства. Програма курсу, система орієнтирів для самостійної роботи, навчальні практичні завдання : посібник для студ. / уклад. О. В. Остапченко. – Київ, 2008. – 72 с
 11. Гавриш Н. В. Розвиток мовленнєво-творчої діяльності в дошкільному віці : монографія. Донецьк : Лебедь, 2001. 218 с.
 12. Гавриш Н. В. Розвиток словесної творчості як педагогічна проблема // *Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету.* – Рівне, 2000. – Вип. 12. С. 130–135.
 13. Гайдученко, Г. Дескриптивна лінгвістика як один з напрямків американського структуралізму. – URL:

- <https://www.kspu.edu/FileDownload.ashx?id=e966dd51-dd2c-4c5d-a1c3-a0ad90533a89> (дата звернення: 07.11.2025).
14. Гарбар С. В. Педагогічні умови використання мультиплікаційних фільмів у вихованні та навчанні дітей дошкільного віку // *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2021. – Вип. 1(48). С. 83–88.
 15. Комплексна освітня програма для закладів дошкільної освіти «Світ дитинства»/ упоряд. : О. М. Байер, Л. В. Батріліна, А. М. Богуш та ін.; наук. керівник акад. А. М. Богуш; за заг. ред. Л. В. Батрілої. — Тернопіль : Мандрівець, 2015. — 200 с.
 16. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник» / Л. В. Калуська. – Вид. 3-тє, доп. – Тернопіль : Мандрівенць, 2023. 210 с.
 17. Кочерган М. П. Загальне мовознавство / М. П. Кочерган. – К., 2010. 464 с.
 18. Крутій К. Л. Медіадидактичні особливості використання мультфільмів як засобу навчання мови і розвитку зв'язного мовлення дошкільників // *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*. 2013. № 3. – С. 85–90. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU_ped_2013_3_19.
 19. Крутій К. Л. Формування граматичної правильності мовлення в дошкільників у контексті комунікативного розвитку: термінологічне поле // *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2018. № 3. С. 28–35. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2018_3_6 (дата звернення: 07.11.2025).
 20. Кузьменко, О. О. Вплив мультфільмів на розвиток і поведінку дітей / О. О. Кузьменко, Н. М. Атаманчук. // *Бочаровські читання: зб. наук. праць*. — Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. — URL:

- https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/13_04_2018/pdf/39.pdf (дата звернення: 08.11.2025).
21. Мельничук О. С. Мова як суспільне явище і як предмет сучасного мовознавства / Олександр Савич Мельничук // *Мовознавство*. 1997. № 2–3. – С. 13.
 22. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / [Н. В. Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко та ін.] ; за заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. – К. : Українська академія дитинства, 2017. 80 с.
 23. Остряньська О. А. Подолання комунікативних труднощів старшими дошкільниками у процесі формування міжособистісної злагоди // *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2014. № 12. С. 40–43. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Otros_2014_12_12 (дата звернення: 07.11.2025).
 24. Полевікова О. Б. Аналіз підходів до розвитку діалогічного мовлення дошкільників // *Педагогічні науки (Збірник наукових праць Херсонського державного університету)*. 2015. Вип. 67. С. 132–139.
 25. Програма освіти дітей раннього та дошкільного віку «Освіта і піклування / Education & Care» / В. А. Воронов, К. В. Ковальчук, Н. В. Піканова та ін. – Київ : ФОРМ В. Б. Ференець, 2021. 130 с.
 26. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан ; за заг. ред. О. В. Низковської. 256 с.
 27. Психологія мовлення та психолінгвістика. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Калмикова Л.О., Калмиков Г.В., Лапшина І.М., Харченко Н.В.; За заг. ред. Л.О.Калмикової. К.: Переяслав-Хмельницький педагогічний інститут, в-во “Фенікс”, 2008. 245 с.
 28. Рускуліс Л. В. Психолінгвістика як наука про мовленнєву діяльність : конспект лекцій / Л. В. Рускуліс. Мелітополь, 2019. 60 с. — URL: <http://philology.mdu.edu.ua/wp->

- content/uploads/2019/10/RuskulisLV_Psikholingvistika_Lekcii-1.pdf (дата звернення: 07.11.2025)
29. Свічко Т. О. Методологія для оцінки ефективності мультимедійного контенту під час програмування сайту // *Таврійський науковий вісник. Серія: Технічні науки*. 2024. Вип. 1. С. 81–90. – DOI: 10.32782/tnv-tech.2024.1.9.
 30. Соловей О. А. Психолінгвістичне дослідження мовлення дітей дошкільного віку // *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2010. № 1.
 31. Сонник Ю. А. Педагогічний потенціал мультфільмів у формуванні комунікативно-мовленнєвої компетенції дошкільників / наук. кер. Л. В. Зімакова // *Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка*. Полтава, [рік]. С. 160. – URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/9674/1/25.pdf> (дата звернення: 07.11.2025).
 32. Сосюр Ф. де. Нотатки з загальної лінгвістики. М.: Прогрес, 1990. С. 156.
 33. Сосюр, Фердінан де. Курс загальної лінгвістики / Пер. з фр. А. Корнійчук, К Тищенко. К.: Основи, 1998. 324 с.
 34. Стежинки у Всесвіт : комплексна освітня програма для дітей раннього та передшкільного віку / автор. колектив ; наук. керівник К. Л. Крутий. – Запоріжжя : ТОВ «ЛПІС» ЛТД, 2020. 244 с.
 35. Українська мова : Енциклопедія / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, Ін-т української мови ; редкол.: В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.
 36. Уляньчук, О. Д. Формування комунікативної компетенції дітей дошкільного віку: методи інтерактивної взаємодії // *Школа молодого вихователя*. 2018. Вип. 36–37. С. 39–41.

37. Федорова М. А. Дошкільна лінгводидактика : навч. посіб. / М. А. Федорова. – Житомир : ФОП Левковець, 2022. – 313 с. – URL: <https://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/34074> (дата звернення: 07.11.2025).
38. Фенко М., Мацюк З. Лінгводидактична парадигма становлення і розвитку мовлення дітей раннього віку // *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 49, т. 2. – DOI: 10.24919/2308-4863/49-2-32.
39. Хриков Є. М. Педагогічні умови в структурі наукового знання / Є. М. Хриков // *Шлях освіти*. 2011. № 2. С. 11–15.
40. Цікаві факти про вивчення англійської мови [Електронний ресурс] // *Paginec*. – URL: <https://paginesc.rv.ua/3564/> (дата звернення: 07.11.2025).
41. Чому навчають мультфільми? [Електронний ресурс] // ДНЗ №355. – URL: http://dnz355.edu.kh.ua/psihologichna_sluzhba/storinka_praktichnogo_psihologa/poradi_ta_rekomendacii_vid_praktichnogo_psihologa/chomu_nachayutj_muljtfiljmi/?prnt=prnt (дата звернення: 07.11.2025).
42. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова [та ін.] ; наук. кер. О. Л. Кононко. – Київ : ТОВ «МЦФЕР–Україна», 2019. 488 с.
43. Аксау В., & Özcebe H. Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıkları // *Gazi Medical Journal*. 2012. Vol. 23(2). P. 55–59.
44. Ayan H., & Baş İ. The impact of cartoons on children's language development // *International Journal of Educational Studies*. 2015. Vol. 7(2). P. 134–142.
45. Cheviron N. Çocuklar için TV: Anne ve Babalar için Kılavuz (TV for Children: A Guide for Parents). Istanbul : TÜBİTAK, 2011.
46. Coşkun M., & Arslantaş H. Television's Effects on Child and Family Relations // *Journal of Current Pediatrics*. 2016. Vol. 14(2). P. 123–128.
47. Çukur S. & Güller-Delice, Z. Erken Çocukluk Dönemi Çocuklarının En Çok Oynadığı Oyunlar ve Gelişimle İlişkisi. *Eğitim Bilimleri Araştırma Dergisi*, 2021 p.p. 61–67.

48. Dalacosta K. et al. Multimedia application with animated cartoons for teaching science in primary education // *Computers & Education*. 2021. Vol. 52(4). P. 741–748. – DOI: 10.1016/j.compedu.2008.11.018.
49. Dalacosta K., Kamariotaki-Paparrigopoulou M., Palyvos J. A., & Spyrellis N. Multimedia application with animated cartoons for teaching science in primary education.// *Computers & Education*, 52(4), 2021 p. p. 741–748. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2008.11.018>
50. Elibol H., Pehliva H., & Ergün S. Görsel Sanatlarda Renk ve Önemi // *Sanat ve Tasarım Dergisi*. 2006. Vol. 1. P. 56–67.
51. Grotewell P. P., & Burton Y. R. Early Childhood Education: Issues and Developments. *New York: Nova Science Publishers*. 2008. 282 p.
52. Güller Z. Okulöncesi Çocuklarda Renk Tercihleri ve Rengin Psikolojik Etkileri, 2007.
53. Güller Z. Okulöncesi Çocuklarda Renk Tercihleri ve Rengin Psikolojik Etkileri. In: Çukur, S. & Güller-Delice, Z. Erken Çocukluk Dönemi Çocuklarının En Çok Oynadığı Oyunlar ve Gelişimle İlişkisi // *Eğitim Bilimleri Araştırma Dergisi*. 2011. Vol. 1(1). P. 61–67.
54. Halliday M. A. K. An Introduction to Functional Grammar. London : Routledge, 2014. 700 c. – DOI: 10.4324/9780203783771.
55. İmamoğlu H., & Şirin S. The Effects of Cartoons on Children's Behaviours // *Eğitim ve Bilim*. 2011. Vol. 36(161). P. 232–245.
56. Işık Ş. et al. Television viewing and its impact on the behaviour of children aged 3–5 // *Türkiye Klinikleri Journal of Pediatrics*. 2007. Vol. 16(5). P. 304–309.
57. Kol M. Negative language exposure in children's animation: Risks and prevention.// *Language and Media Studies*, 2021. 9(1). P. p. 55–66
58. Kol S. An Analysis of Cartoons Prepared for Early Childhood Period in Terms of Child Development.// *Participatory Educational Research*, 8(4). 2021. P. p. 346-358. <https://doi.org/10.17275/per.21.94.8.4>

59. LaPrairie K. Animation and receptive language development in preschool children // *Early Childhood Development Journal*. 2018. Vol. 24(3). P. 233–247.
60. Mustafaoğlu R., et al. Screen time and communicative activity in preschoolers. // *Pediatric Communication Journal*. 2018. 33(6). P. p. 202–210.
61. Rezeki Y. Role of cartoons in productive language skills enhancement of preschoolers // *Journal of Early Childhood Studies*. 2021. Vol. 30(4). P. 12–27.
62. Sajana A. Humor and language acquisition in preschool children: The effectiveness of cartoons // *Child Development Perspectives*. 2018. Vol. 10(2). P. 88–95.
63. Salghonaim L. Children's motivation to speak: The role of animated content // *Journal of Child Psychology*. 2020. Vol. 15(1). P. 98–110.
64. Sharma R., & Suri P. Effect of animated series on preschoolers' vocabulary and grammar acquisition // *Journal of Child Language Education*. 2020. Vol. 12(1). P. 45–60.
65. Stamou S., Maroniti K., & Griva E. Effects of foreign language animation on children's native language development. // *Journal of Multilingual Education*. 2015. 7(2). P.p. 78–89.
66. Temel Z., Kara N., & Başal H. A. Şiddet İçeren Çizgi Filmlerin Çocukların Saldırgan Davranışlarına Etkisi // *İlköğretim Online*. 2014. Vol. 13(3). P. 915–930.
67. Temizyürek F., & Acar Y. The Effect of Subliminal Messages in Cartoons on Children // *Turkish Online Journal of Educational Technology, Special Issue for INTE*. 2014. – P. 358–363.
68. Üstün E., & Akman B. Okul Öncesi Eğitimde Program Geliştirme. – Ankara : Morpa Yayınları, 2003.

69. Yaşar M., & Paksoy S. Çocuklarda Saldırganlık ve Televizyondaki Çizgi Filmlerin Şiddet ve Saldırganlık Davranışlarına Etkisi // *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2011. Vol. 8(16). P. 335–352.
70. Yavuzer H. Çocuk Psikolojisi. – 14th ed. – İstanbul : Remzi Kitabevi. 2019.

ДОДАТКИ

Додаток А

Діагностика мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку

Дана діагностика охоплює перевірку рівня сформованості імпресивного (розуміння і сприймання) та експресивного мовлення (активне мовлення дитини).

В основу діагностики покладено досвід Катерини Крутій, яка розробила авторську методику визначення рівня розвитку мовлення дітей дошкільного віку.

Запропонована нами методика базується на мультиплікаційному контенті, що знаходиться у вільному доступі відеохостингу YouTube, що робить її привабливою для дітей, відображає загальний кругозір та інтереси дитини і дозволяє провести перевірку у ненав'язливій веселій формі.

РОЗДІЛ 1. ДІАГНОСТИКА РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ ІМПРЕСИВНОГО МОВЛЕННЯ

Вправа 1. Операція «Провокація»

Мета: перевірити сформованість навичок сприймання та розуміння сказаного.

Вихователь називає мультфільм, а дитина вказує на зображення, що йому відповідає. Провокативність завдання полягає у наявності підказок у вигляді тексту як українською, так і англійською мовою. З одного боку, це допоможе дитині успішно виконати завдання, а з іншого, швидкість відповідей продемонструє її фактичні знання. Опрацьовуємо 3 блоки зображень:

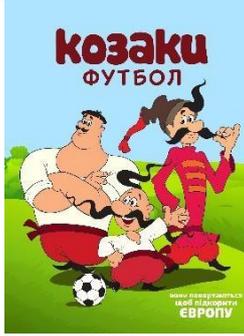
Блок 1 (дубльовані мультфільми)

Відповіді:

- 1) Рататуй
- 2) Льодовиковий період
- 3) Губка Боб
- 4) Свинка Пеппа
- 5) Мадагаскар

Блок 2 (українські мультфільми)

6	7	8	9	10
				

Відповіді:

- 6) Микита Кожум'яка
- 7) Козаки. Футбол
- 8) Пригоди Котигорошка та його друзів
- 9) Ескімоска
- 10) Повертайся, Капітошка!

Блок 3 (українські відеоказки)

11	12	13
		
14	15	16
		

Відповіді:

- 11) Курочка ряба
- 12) Рукавичка
- 13) Лисичка-сестричка та вовчик-братик (Битий небитого везе)
- 14) Пан Коцький
- 15) Ріпка

16) Жабка-мандрівниця

Оцінка виконаних завдань:

- 5 – правильне виконання;
- 4 – 2-3 помилки;
- 3 – перепитування;
- 2 – зміна порядку слів;
- 1 – пропуски або заміни слів;
- 0 – відмова від виконання.

Максимальна оцінка – 80 балів.

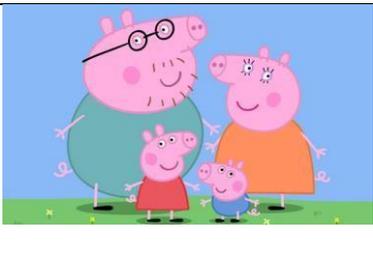
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ ЕКСПРЕСИВНОГО МОВЛЕННЯ

Вправа 2. «У мами – мамонтенятко? Та ні, у мами – дитятко!»

Мета: перевірити сформованість словотвірних і словотворчих навичок.

Вихователь показує дитині зображення та просить назвати дорослого звіра і його дитинча. Якщо дитина захоче назвати мультфільм чи імена героїв, дати їй таку можливість і похвалити за гарні знання.

Примітка: назви деяких дитинчат не можна отримати шляхом словотворення.

17	18	19
		
20	21	22
		

23	24	25
		

Відповіді:

- 17) Лев – левеня (Мусафа – Сімба)
- 18) Олень- оленя (Мама Бембі – Бембі)
- 19) Коза – козеня (Вовк і семеро козенят)
- 20) Лелека – лелеченя (Пташиний ульот, 2017)
- 21) Їжак – їжаченя (Макс та Твікс рятують їжачка)
- 22) Свиня – порося
- 23) Курка – курча (Сміливе курчатко)
- 24) Ластівка – ластів’я (Казка про ластівку Діді)
- 25) Собака – собаченя/цуценя (101 далматинець)

Оцінка виконаних завдань:

- 5 – правильна форма;
- 4 – самостійна корекція;
- 3 – корекція після допомоги дорослого;
- 2 – неправильна форма (“лисички”, “овечки” замість “лисенята”, “ягнята”, тощо);
- 1 – неправильна форма слова;
- 0 – відмова від виконання завдання.

Максимальна оцінка – 45 балів.

Вправа 3. «Ланцюжок думок в моїй голові гойдається. Тут є мультики чудові – що в них відбувається?»

Мета: перевірити рівень мовлення на граматичному рівні.

Дитина складає речення за зображеннями. Вихователь пропонує описати картинку 1 реченням, але заохочує дитину до висловлювання більшого обсягу, якщо це доречно і доцільно.

Орієнтовна структура речення: підмет + присудок + інші члени речення

26	27
	
28	29
	
30	
	

Мультфільми:

- 26) Червона шапочка
- 27) Колобок
- 28) Трое поросят
- 29) Лисичка і журавель

30) Півник і двоє мишенят

Оцінка виконаних завдань:

- 5 – правильне виконання;
- 4 – пропуск членів речення;
- 3 – неправильний порядок слів;
- 2 – негрубі аграматизми;
- 1 – поєднання декількох помилок із попередніх пунктів;
- 0 – грубі аграматизми.

Максимальна оцінка – 25 балів.

Вправа 4. «До нас у гості прийшов Пес Патрон!»

Мета: обстежити стан зв'язного мовлення.

Вихователь пропонує дитині подивитись серію мультфільму «Пес Патрон. Пожежа»: <https://www.youtube.com/watch?v=P7GlubZUc7I>

Після перегляду дитині пропонується скласти подані малюнки у правильному порядку і розказати за ними, про що йшлося у мультфільмі.

(31) 1	(35) 3
	
(32) 2	(36) 7
	
(33) 4	(37) 6

Завдання на зв'язне мовлення має комплексний характер. Для того щоб можна було визначити природу труднощів, воно оцінюється за чотирма критеріями: смислова адекватність, можливість програмування тексту, граматичного і лексичного оформлення. За сукупністю оцінок обчислюється загальний бал виконаного завдання.

Оцінка виконаних завдань:

Критерій смислової адекватності і самостійності виконання

5 – картинки розкладені самостійно і правильно, в розповіді правильно передано смисл того, що відбувається;

4 – використання допомоги дорослого або при розкладанні картинок, або при з'ясуванні смислу того, що відбувається;

3 – використання допомоги дорослого на тому чи на іншому етапі (розкладання, з'ясування);

2 – при розкладанні картинок необхідна розгорнена допомога у вигляді навідних запитань;

1 – при розкладанні картинок дано власне тлумачення подій, яке не відповідає смислу пропонованого матеріалу;

0 – неможливість адекватного розуміння навіть при наданні допомоги з боку дорослого.

Критерій можливості побудови тексту

- 5 – розповідь містить всі основні смислові одиниці в правильній послідовності, між ними є поєднальні ланцюжки;
- 4 – пропуск окремих смислових ланцюжків;
- 3 – відсутність поєднальних елементів або поодинокі необґрунтовані повтори слів;
- 2 – неодноразові необґрунтовані повтори слів або поодинокі необґрунтовані повтори граматичних конструкцій, або наявність непродуктивних слів;
- 1 – поєднання декількох помилок із попереднього пункту;
- 0 – неможливість самостійної побудови зв'язного тексту.

Критерій граматичного оформлення

- 5 – розповідь оформлена граматично правильно з використанням складних і різноманітних граматичних конструкцій;
- 4 – розповідь оформлена граматично правильно, але одноманітно;
- 3 – має місце порушення порядку слів;
- 2 – спостерігаються поодинокі негрубі аграматизми;
- 1 – грубі аграматизми;
- 0 – множинні аграматизми.

Критерій лексичного оформлення

- 5 – адекватне використання вербальних засобів;
- 4 – пошук слів або поодинокі близькі словесні заміни;
- 3 – бідність словника;
- 2 – неодноразові вербальні заміни (семантично близькі);
- 1 – далекі вербальні парафазії (неправильне використання окремих слів);
- 0 – неадекватне застосування вербальних засобів.

Сумарний бал складається з оцінок за всіма чотирма критеріями.

Максимальна оцінка – 20 балів.

Максимальна кількість балів за всі завдання – 170

Інтерпретація результатів

1. Підрахунок відсоткового показника мовленнєвого розвитку.

Результати діагностики мовленнєвого розвитку дитини старшого дошкільного віку обраховуються за формулою:

$$[\text{Фактичні бали}] \times 0,588 = [\% \text{-показник мовленнєвого розвитку}]$$

2. Рівні мовленнєвого розвитку дитини:

Високий рівень – лінгвістично здібна дитина (від 100 до 90%);

Достатній рівень – нормальний мовленнєвий розвиток (від 89,9 до 70%);

Середній рівень – свідчить про парціальні мовленнєві порушення (від 69,9 до 50%);

Нижче за середній – негрубе загальне недорозвинення мовлення (від 49,9% до 40%);

Низький рівень – засвідчує наявність системної мовленнєвої патології, діти потребують поглибленого нейропсихологічного обстеження (від 39% до 30%).

Критичний рівень – від 29% і нижче.

3. Деталізація результатів у вигляді графіків окремої дитини та групи в цілому.

Дана інформація, отримана до і після проведення дослідження, забезпечить відображення динаміки чи її відсутності по відношенню до дитини як об'єкта освітньої діяльності, так і в розрізі групи в цілому.

Додаток Б**Опитувальник для батьків**

Тема: Вплив мультиплікаційного контенту на мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку

Оцініть, будь ласка, наскільки Ви згодні з наведеними твердженнями за шкалою від 1 до 5:

- 1 – Повністю не згоден,**
- 2 – Скоріше не згоден,**
- 3 – Важко відповісти,**
- 4 – Скоріше згоден,**
- 5 – Повністю згоден**

1. Мовлення моєї дитини розвивається відповідно до її віку.

- 1 – Повністю не згоден**
- 2 – Скоріше не згоден**
- 3 – Важко відповісти**
- 4 – Скоріше згоден**

5 – Повністю згоден

2. Мультфільми мають важливе значення для мовленнєвого розвитку моєї дитини.

1 – Повністю не згоден

2 – Скоріше не згоден

3 – Важко відповісти

4 – Скоріше згоден

5 – Повністю згоден

3. Які види мультфільмів найчастіше дивиться Ваша дитина? (можна обрати кілька варіантів):

1) Сюжетні мультиплікаційні фільми

2) Відеоказки з закадровим голосом

3) Навчально-розвивальні відео

4. Я регулярно показую дитині мультфільми у повсякденному житті.

1 – Повністю не згоден

2 – Скоріше не згоден

3 – Важко відповісти

4 – Скоріше згоден

5 – Повністю згоден

5. Перегляд мультфільмів допомагає моїй дитині засвоювати нові слова.

1 – Повністю не згоден

2 – Скоріше не згоден

3 – Важко відповісти

4 – Скоріше згоден

5 – Повністю згоден

6. Перегляд мультфільмів сприяє формуванню якості мовлення (словосполучення, фрази, речення).

1 – Повністю не згоден

2 – Скоріше не згоден

3 – Важко відповісти

4 – Скоріше згоден

5 – Повністю згоден

7. Перегляд мультфільмів допомагає дитині послідовно і чітко висловлювати думки, відповідати на запитання, складати розповіді.

1 – Повністю не згоден

2 – Скоріше не згоден

3 – Важко відповісти

4 – Скоріше згоден

5 – Повністю згоден

8. Які мультфільми найчастіше дивиться Ваша дитина (не більше 5):

9. Я обговорюю з дитиною зміст переглянутого мультфільму.

1 – Повністю не згоден

2 – Скоріше не згоден

3 – Важко відповісти

4 – Скоріше згоден

5 – Повністю згоден

Додаток В**Опитувальник для педагогічних працівників закладу дошкільної освіти**

Тема: Використання мультиплікаційного контенту в мовленнєвому розвитку дітей старшого дошкільного віку

1. Освіта:

- Фахова передвища освіта**
- Вища освіта (педагогічна)**
- Інше**

2. Педагогічна спеціальність: _____

3. Педагогічний стаж у закладі дошкільної освіти:

- до 1 року**
- 1–5 років**
- 6–10 років**
- понад 10 років**

Оцініть твердження за шкалою від 1 до 5:

1 – Повністю не згоден,

- 2 – Скоріше не згоден,**
- 3 – Важко відповісти,**
- 4 – Скоріше згоден,**
- 5 – Повністю згоден**

4. Мультиплікаційні фільми мають важливе значення для мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку.

- 1 – Повністю не згоден**
- 2 – Скоріше не згоден**
- 3 – Важко відповісти**
- 4 – Скоріше згоден**
- 5 – Повністю згоден**

5. Я регулярно використовую мультиплікаційний контент у своїй освітній діяльності.

- 1 – Повністю не згоден**
- 2 – Скоріше не згоден**
- 3 – Важко відповісти**
- 4 – Скоріше згоден**
- 5 – Повністю згоден**

6. Яким видам мультиплікаційного контенту Ви надаєте перевагу на заняттях з розвитку мовлення:

- 1) сюжетний мультиплікаційний фільм**
- 2) відеоказка з закадровим голосом**
- 3) навчально-розвивальне відео**

7. Укажіть до 5 найменувань мультиплікаційних фільмів, які Ви найчастіше використовуєте у професійній діяльності:

8. Мультиплікаційний контент сприяє збагаченню словникового запасу дітей.

1 – Повністю не згоден

2 – Скоріше не згоден

3 – Важко відповісти

4 – Скоріше згоден

5 – Повністю згоден

9. Перегляд мультиплікаційних фільмів допомагає формуванню граматичної правильності мовлення.

1 – Повністю не згоден

2 – Скоріше не згоден

3 – Важко відповісти

4 – Скоріше згоден

5 – Повністю згоден

10. Засоби мультиплікаційного контенту позитивно впливають на формування зв'язного мовлення.

1 – Повністю не згоден

2 – Скоріше не згоден

3 – Важко відповісти

4 – Скоріше згоден

5 – Повністю згоден

Додаток Г

Додадок Д

Українські сюжетні мультфільми

для мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку

№	Назва	Режисер	Студія / Продюсер	Рік випуску	Освітній потенціал
1	Мавка. Лісова пісня	Олександра Рубан, Олег Маламуж	Animagrad / FILM.UA Group	2023	Розвиток емоційної мови, інтонацій, словникового запасу
2	Моя країна — Україна	Степан Коваль	Україмафільм / Барбара	2013–2014	Серія казкових історій з діалогами, український фольклор, традиції
3	Віктор Робот	Анатолій Лавренішин	Червоний собака / Україна	2020	Виразна мова, емоційне спілкування, розуміння інтонації

4	Микита Кожум'яка	Манук Депоян	Panama Grand Prix	2016	Сюжетна побудова, розвиток зв'язного мовлення, хоробрість
5	Клара та чарівний дракон	Олександр Кліменко	Image Pictures	2019	Діалоги з чіткою дикцією, легкі для сприйняття дітьми
6	Бабай	Марина Медвідь	Українафільм / Panama Grand Prix	2014	Емоційне мовлення, гумор, доброзичливість у спілкуванні
7	Йшов трамвай дев'ятий номер	Степан Коваль	Українафільм	2002	Побудований на природному побутовому діалозі; чудовий для слухання
8	Коза-Дерева	Олена Кошелєва	Українафільм	1995	Народна казка у формі діалогів, розвиток інтонацій
9	Злидні	Олександр Шкрабак	Українафільм	2005	Добро і зло у мові, прислів'я, розуміння підтексту
10	Лис Микита	Володимир Дахно	Київнаукфільм	1975	Яскраві діалоги, виразне мовлення, розуміння гумору
11	Пригоди Котигорошка та його друзів	Володимир Дахно	Українафільм	1969	Пригодницький сюжет, чітка вимова, моральні уроки
12	Як козаки у футбол грали	Володимир Дахно	Київнаукфільм	1970	Сюжет через дії, міміка, розвиток

					невербального мовлення
--	--	--	--	--	---------------------------